

ג משנה שם דף כ' (נ"א):
ב. מלא כחוס כסמ מנהג
ירושלים:
ג. ה"ר"ן פירק קמ"א
דמגילה (ג 6 ד"ה מתי,
על מה שכתב ה"ר"ן שם כסמ
הירושלמי שם פ"א ר"ס הלכה
:ז):

הגהות והערות

[ז] תיקון ע"ד אפרס,
וכעין זה הביא מקור חיים.
והפרי מגדים העמיק דברי
ה"ר"ן ע"ש [=עד שפ]
המחנה ה"ס":
[ח] תיקון ממנהרות
וזלזולת הקנייה:
[ט] הביא בסמך מרג,
וטי"ט שם פ"ק ג' והפרי חדש
שם אות ב':
כ. תוספת מהדורה לטוב
תק"ע:
כא] ה"ר"ן ב"ר סימן מרש
[עמוד תרנ"ג ד"ה כהונ]
שכתב "האלטשטי"
והמנוכרות, ונכור השלם
שם הערה א. ולירוף המילים
"האלטשטי" והמילים "נחל"
נרש"י תהלים י, ט"ז ע"ש:
גב] בספרי השו"ע
המחיים נדפס רק חלק מתוך
קטע זה, ולא הטבח שלפניו
העמיק החכם חסד פלמו
מגלות השו"ע שלו כשרים
ל"ר"ם סימן קל"ה, ע"ש:

5

ח יום חמשה עשר וכו'. וזוים השנת ח' (אלר הוא פרשת זכור
ומפטירין פקדתי [שמאלה טו] [ב"י עמוד מ"ד ומלמח]. זכ"ח
[שם] כחז בשם ר"ל חניו [מימן לנ] דכט"ו אלרר מפטירין גם כן
פקדתי, ע"ש: ב אין קורין המגילה בשבת. ושאלין [י] ודושיין
בענינו של יום [טור עמוד מ"ד]
גמרא מגילה ה, (6): ד"י ואין
עושים מעורת פורים כ"י.
י"ר"ל חניו [שם] האריך נדלויות
שהסעודה היא בשבת, ועשה כן
מעשה בירושלים, וגם משלות מנוח
בשבת כי המנוח הם מהסעודה,
עכ"ל ב"ח [עמוד מ"ט]. ורדב"ז חלק
א' קמ"ז [פ"א סימן קמ"ג; ח"ו סימן
ב אלפיס ק"ה] פסק כש"ע, וכן נראה לי דרלויות דלנ"ח אין מוכרחו
וגם אין צנו כח לחלוק על הירושלמי [מגילה פ"א ר"ס הלכה ד]. ועיין
בגמרא דף ל' ע"א גבי עשייה וזכירה [ועכ"פ] מנחות ללבוים
הוא ביום קריאת המגילה כדאיתא בגמרא [שם ה, ג]:

נסתלק ממנו חובת קריאת הלילה כמנהג עירו, ואפשר דהרמב"ם
הטור שכתב אבל אם היה דעתו לעמוד שם מקלס י"ד כיון שלא היה דעתו
[זמן קריאה] של מקומו, [ב"י] וגם בגמרא [שם] לא הויר רב"א אלא דעתו לחזור בליל י"ד ולא זכר מקלס היום, ונראה דהטור נמי נח
לומר שדי צוה דאם נסתלק להפעכ שם כל הלילה למור, אלא דשיעור קריאת הלילה [אפשר ששיעורה בשעת הדחק כל הלילה
הנך הומה כמו בקריאת שמע בסימן רל"ה [עמ"ד ד]. ומקלס י"ד שנקט הטור היינו משהליר השחר, וז"ע: (ז) חמשה עשר [ש]
[מגילה פ"א ר"ס הלכה ד] ועשו אותן בשבת, אמר ליה ימי משחה כתיב [אפשר ט, נג], את ששמחתו חלילה בנית דין, ילא זה [ש] ששמח
בידי שמים הוא. ומר"ל חניו כמסורה סימן (רל"ב האריך נדלויות לעשות סעודה בשבת, וכן עשה מעשה בירושלים, וגם משלות מנ
ערך [אח] [מהרי"ק] ש

שער תשובה

(1) בעדות. עיין באר היטב. ועיין בגודע ביהודה חלק א' [אריה] סימן מ"ב
שהכרע גם כן כדברי ה"ר"ן [מגילה ג, ב] וש"ע שפסקו בהירושלמי [שם] פ"א
ר"ס הלכה ד. ובזמן הזה שפסחכלין בה מאחרין השמחה ליום א', ע"ש. ועיין
בהשקפות מור וקציעה שהסכים גם כן, אך כתב דמכל מקום משלות מנוח
יהיה בשבת דבר בעתו מה טוב ופרסומי ניטא, ע"ש וז"ע:

ביאור הגר"א

[יד] וכ"פ (ז) יום חמשה עשר כ"י. והשמיט מה שכתבו [מגילה ד, א] שואלין
ודורשין כ"י, ודבירא ליה דלאו דוקא בשבת, אלא לרבוחא. אבל הרמב"ם
[מגילה א, י] כתב דוקא בשבת, וכן כתבו תוספות שם ד"ה פורים. ואשתמיטתיה
זה לבעל לחם משנה [שם]. [טו] א"א מקריביו, כמו שכתוב שם ה' א',
כרב: [טז] וגיביו, שם ד' ב' הואיל כ"י שיעיניהם כ"י: [יז] וגיביו כ"י קריין.
[שם] ל' ב' בפורים כ"י, ושם לכל מפסיקין כ"י, ועיין רש"י שם ד"ה הא כדאיתא כ"י, וקיימא לן כ"י ירמיה כמו שכתוב לעיל סימן תרפ"ה [עמ"ד] א"ב וס"ד ד"ס
ז: [יח] ואין עשייה, ירושלמי [שם] פרק א' ור"ש הלכה ד' וסעודה פורים מאחרין ולא מקריבין. ועשו אותן בשבת, לעשות אותם ימי משחה ושמחה כה
אסתר ט, כב], את ששמחתו חלילה בבית דין, יצא זה ששמחתו חלילה בידי שמים. וד"ל ב"ח [סימן לב ד"ה תשובה] הקשה ממה שכתוב [שם] בפרק ר' ל' א' עשר

עיר, אם אחר זה חזר למקומו לכרך בט"ו קורא גם בט"ו: [כ"ג] אין קורין
כ"י, ושואלין כ"י. קא משמע לן אף דאין קורין משום שמא יעביר המגלה
ד' אמות ברשות הרבים, אבל בדרשה לא גזרינן, כן הוא בגמרא דף ד':
[כ"ד] (ז) ואין עשייה כ"י. ותיין בגמרא כ"י גבי עשייה כ"י, וזו היא ראיית
הרלב"ח, דאיאת התם י"ד שחל בערב שבת, רב אמר קורין פרשת זכור
בשבת שלפני ח' אדר, דכתיב [אסתר ט, ט] הימים האלה נזכרים ונעשים, לכן
בעינו זכירה, והיינו פרשת זכור שהוא זכירת מעשה עמלק. חקדם לעשייה,
דהיינו פורים, כמו שהקדים הכתוב זכירה לעשייה. ושמואל אמר קורין פרשת
זכור למחר בשבת, שהוא ט"ו אדר, רכיין דאיכא סוקפים דעבדי בט"ו,
זכירה ועשייה בהדדי קאתי ושפיר דמי. ועל כרחך מה דאמר שמואל כיין
דאיכא מוקפים דעבדי בט"ו, אינו ר"ל קריאת המגלה, דהא ט"ו שחל בשבת
קורין המגלה בערב שבת, וכמו שכתוב פה בשו"ע [עמ"ד ז], אלא על כרחך
צריך לומר דר"ל הסעודה עושים עכ"פ בשבת, וזה מיקרי עשייה. ועל זה
אמר עשייה חכיה בהדדי אתי. עכ"פ מוכח דהסעודה צריך להיות בשבת.
ומה שכתב כ"א לעיל דאין ראייה מהרלב"ח מוכרחת, אפשר ר"ל דאע"ג
דהסעודה היא ביום א', מכל מקום כיין דאינה אלא לתשלומין ליום השבת.
מיקרי בהדדי קאתי, אף דלפי האמת קדמה הזכירה, וכמו שכתב הפרי חדש

היה דעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה, פירוש אחר קריאה
י"ד, ממילא חל חובת הקריאה של העיר על בן הכרך, וכן
נסתלק ממנו חובת קריאה שלו, על כן קורא כל אחד עם
המקום שהוא שם, דהיינו בן כרך קורא ב"י כפי המקום
הוא שם, וכן עיר קורא
במקום אשר הוא בשעת הק"
של י"ד, והיינו ח"אפילו
למקומו אחר הסילוק יקרא ב"י
וכיון שלא זכר הכמנ"ס דבר
בפירוש דאפילו חזר למקומו, מ
דבידרא ליה דחייב להפעכ כ
עד ט"ו ויקרא עמהם, ולפי
יתיישב ספיר טפיל לשון אנשי המ

אשר הוא שם, דהיינו דתמיד קורא עם אנשי המקום, הן הן
בט"ו בכרך, הן הן כרך ב"י דעביר. (י) [ב"ה] הוא דמלי העיר
בהמחלה היום י"ד אחר זמן הקריאה כפירוש לשון הרמב"ם [ג]
קשה למה לא נחל כמר קריאת הלילה שאם היה דעתו של כ"י
להיות כל הלילה בכרך (עם) [עד] [ה] המחלה היום וכן עשה, ממ
נסתלק ממנו חובת קריאת הלילה כמנהג עירו, ואפשר דהרמב"ם
הטור שכתב אבל אם היה דעתו לעמוד שם מקלס י"ד כיון שלא היה דעתו
[זמן קריאה] של מקומו, [ב"י] וגם בגמרא [שם] לא הויר רב"א אלא דעתו לחזור בליל י"ד ולא זכר מקלס היום, ונראה דהטור נמי נח
לומר שדי צוה דאם נסתלק להפעכ שם כל הלילה למור, אלא דשיעור קריאת הלילה [אפשר ששיעורה בשעת הדחק כל הלילה
הנך הומה כמו בקריאת שמע בסימן רל"ה [עמ"ד ד]. ומקלס י"ד שנקט הטור היינו משהליר השחר, וז"ע: (ז) חמשה עשר [ש]
[מגילה פ"א ר"ס הלכה ד] ועשו אותן בשבת, אמר ליה ימי משחה כתיב [אפשר ט, נג], את ששמחתו חלילה בנית דין, ילא זה [ש] ששמח
בידי שמים הוא. ומר"ל חניו כמסורה סימן (רל"ב האריך נדלויות לעשות סעודה בשבת, וכן עשה מעשה בירושלים, וגם משלות מנ
ערך [אח] [מהרי"ק] ש

באר היטב

(1) אין קורין. דאין נקילין בקריאת הטעמים, מה שאין כן בפסח תח
וד"ק. וזוה ממוזר קושים המוספות יום טוב [מגילה פ"א משנה ג ד"ה]
להיות נע"ש]. ועיין ד' אהרן. ושאלין ודורשין בענינו של יום, גמרא, [מ"א]
ט: (ז) בעידת. ר"ל חניו סימן ל"ב האריך נדלויות שהסעודה היא בשב
ועשה כן מעשה בירושלים. וגם משלות מנוח בשבת, כי המנוח הם מהסעודה
ע"ן ב"ח. והרדב"ז חלק א' סימן קמ"ז פסק כש"ע, וכן דעת המ"א [ג]
הגהות רעק"א

(ה) [ש"ע] ב"י [ד] ובשני קורין ויבא עמלק. ולא שכמו לקרואו, לרי"ם הוא
פסח מורה וקורס נכרה, ולפי דומה ללעיל סימן תרפ"ד עמ"ד ג', ש"ס ט'
שכן [אור"ח כלא א, ר"ס] סימן ט': (ז) [ב"ה] ב"י [ד] ועכ"פ כמנהג לאבינו
הוא. ועיין כמסורת משנ"ל חלק ג' סימן ל"א:

מבואר פוזקאן
הוציא זכרון ארון השלם
מכון ירושלים

6

ומה שכתב הסחבר זיל וגזכים מעות סתנות עניים [ומחלקים אותם בו ביום] כו'. זה פשוט בפרק קמא דמגילה (ו. ב) דאמרינן התם, הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה גזכין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. ואמרינן תו התם (ו. ב) תנא מקרא מגילה והוא הדין מתנות לאביונים, דהא בהא תליא:

וכה שכתב ואין עושין סעודת פורים עד יום א' בשבת. כתשובת רלני"ח סימן ל"ב כתב, שעשו מעשה הפך הירושלמי [מגילה פרק א ריש הלכה ד] ושעשו הסעודה בשבת. ויש סמך לזה מהא דאמרינן בפרק קמא דמגילה (ה. א) פורים שחל להיות בשבת ערב שבת זמנו, ופרכין ערב שבת זמנו, והא שבת זמנו היא. וכתוב שם ראיא מהא דאמרינן פרק בני העיר (ל. א) פורים שחל להיות בערב שבת, רב אמר מקדימין פרשת זכור כי היכי דלא תיקדום עשייה לזכירה, ושמואל אמר מאחרין, אמר לך כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר, עשייה וזכירה בהדי הדדי קאתיין. ולדידי לא מכרעא הך ראיא לדחות הירושלמי, דכיון שעיקר הסעודה שעושין בי"ז הוא בשביל ט"ו שחל להיות בשבת, ואינו אלא תשלומי ט"ו, שייך שפיר למימר עשייה וזכירה בהדי הדדי קאתיין. וכן נמי אידך מימרא דאמרי (שם) פורים שחל להיות בשבת מקדיים וקורא (משבת) [בשבת] שעברה זכור, אעפ"י שאינן עושין הסעודה אלא בט"ו כיון דהיא תשלומי י"ד מקדימין כדי שתקדם זכירה לעשיית העיירות. אלא דמשמע לי דהיא דירושלמי אתיא כמאן דאמר בפרק קמא דמועד קטן (ה. ב) דאין מערבין שמחה בשמחה, וא"כ לרב אשי דהוא בתרא דסבירא ליה דטעמא דאין נושאין נשים במועד הוי משום טעמא דושמחת בתגך ולא באשתך, כדאיתא בפרק קמא דחגיגה (ה. ב), משמע דלא סבירא ליה הך טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה, וכיון דכן יש לעשות סעודת פורים בשבת. וכן הרשב"א [שו"ת חלק ג סימן רעז] התיר לישא אשה בפורים, ולא חייש לטעמא דאין מערבין שמחה בשמחה. ולי נראה שאין לסמוך על ההיא תשובה דהרשב"א, ולא מכרעא מילתא דליפלוג רב אשי בההיא טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה, ומה גם דמקרא ילפינן ליה; אלא בעי למימר רב אשי, דאיסורא דאורייתא איכא מקרא ד"בחגך" ולא באשתך דהוי עיקר דרשה כדמוכח בפרק קמא דחגיגה (שם), וכן כתבו בתוספות ז"ל [מועד קטן שם ד"ה בחגך]. ומדברי הרא"ש [מועד קטן פ"א סימן טז] והרי"ף (שם ג, ב) כ"ג, וכן מדברי התוספות ז"ל [מועד קטן שם סוף ד"ה מפני ביטול] לחד שינוי'א יראה דסבירא להו דאיכא טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה אפילו לרב אשי, ולכן יש לאתר סעודת פורים עד אחד בשבת. אלא דמכל מקום, כיון דלפום ריהטא מש"ס דילן וכן [מ]הרשב"א דלא חייש לטעמא דאין מערבין שמחה בשמחה משמע דנעשית בשבת, יש להחמיר ולעשותה בט"ו ובט"ז, וכך אנו נוהגין. ודין משלוח מנות כתבתיו בסיומן תרצ"ה [נאת א ד"ה

יום]:

ו [הספרש כים והיוצא בשיירה וכו'] יקראנה בשלשה עשר וכו' בהגה, [ומיהו אם נזדמן לו אחר כך מגילה] חזור וקורא אותה ביום י"ד כו'. פירוש, בברכה לפניה ולאחריה:

ה קורא אותה בט"ו. פירוש בלא ברכה:

סימן תרפ"ט

א [הב] חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים. בתוספתא דמגילה [פרק ב הלכה ד] הכל חייבין בקריאת מגילה, כהנים ולויים וישראלים ועבדים משוחררים הללו וחיות המזירה מרים אדם מרים חמה כו'. אנדרונגיוס מוציא

וחשב מתחומי העיר, אבל בנראה אף על פי שאינו מתחשב חומי העיר נידון ככרך, ו"עד כמה" קאי לתרוייהו, בין לסמוך וחשב מתחומי העיר, בין לנראה אף על פי שאינו סמוך ומתחשב חומי העיר, עד מיל, אבל ביותר ממיל אפילו נראה ומתחשב חומי העיר, אינו נידון ככרך. והדר קאמר, ד"מכל מקום" כלומר לו תימא שיהיה פירוש הסוגיא כפשטה וכפירוש רש"י, ולא דוש היש מפרשים והאי נמי, אפילו הכי אינו נראה שאם היה רחוק ופרסאות שיהא נידון ככרך. ולכן הרמב"ם [מגילה א, י] והטור ז"ל ד הרמ"ן, והמחבר ז"ל נמשך אחריהם, כתבו סתם אפילו בנראין ליה רחוקים יותר ממיל, לפי שאין הדבר ידוע עד כמה מקרי לן, כן נראה לי, ודלא כדברים דחוקים שכתובים בב"י [עמוד תרמו וביאור] ובמהר"ם אלשקר סימן (ח"י) [ק"ן] [דיבור ראשון], יעוי"ש. יש פרק בתרא דראש השנה (ל. א) אמרינן, קרובה פרט ליושבת להחום, ויכולה לבא פרט למפסיק נהרא, ומשמע דהכא גבי זה אפילו דמפסיק נהרא לית לן בה. אי נמי אפשר לומר דהיה נא דנראה אפילו מופלג טובא, וסמוך היינו ממש סמוך לעיבורה של עיר, קמ"ל דנראה וסמוך הכל בתוך מיל, ודוק היטב:

ר. שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו קורים בארבעה עשר ובחמשה עשר ובלי"הון ולא יברך כי אם בארבעה שהוא זמן קריאה לרוב הנוצרים. מוכח בב"י [ר"ה כרך] דדוקא כך שהיא מוקפת חומה עתה אלא דמספקא לן אם היתה מוקפת מימות יהושע. אבל אם אין לה חומה עתה, אינו בכלל הספק, וקורין בי"ד:

ז אמאי אין קורין בחוץ לארץ בי"ד ובט"ו משום ספקא דיומא, כמו כל המועדות. וי"ל דהויא ספקא בדרבנן ולא תקון. לו תימא דדברי קבלה כדברי תורה דמי, כבר תירץ המרדכי זה רמז חשעה] דכיון דאנן בקיאין בקבועא דירחא, וכתביב [אסתר כז] "ולא יעבור", לא עבדינן. אלא דאכתי קשה, בכרכין ופקין אי מוקפות חומה או לא, למה לא יברכו בשני הימים, וכך ו בשם מהרש"ל ז"ל [בביאורו לטור]. ואינה קושיא, שהולכין רוב עיירות שאינן מוקפות חומה מימות יהושע. ואפילו כיומא ספק שקול דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, הא אמרינן בפרק מליקין [שבת כג, א] ספק דדבריהם לא בעי ברכה, ופרכין דהא טוב שני דספק דבריהם הוא ובעי ברכה, התם כי היכי דלא זולי ביה. ומינה לנידון דידן דלא שייך האי טעמא, דלא בעי ה. ואפילו לרש"י ז"ל שפירש [שם ד"ה רבא אמר] דלרבא ספק יהם בעי ברכה, היינו במידי דעיקר מדאורייתא. ואף על פי יקרי הדין יראה, דגם ביום ראשון לא יברכו, כבר נהגו לברך ביום ראשון, ע"ד הרמב"ם ז"ל [מגילה א, יא]:

ז עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו לחזור למקומו] בזמן קריאה [ונתעכב ולא חזר קורא] [זמן] כו'. פירוש, בזמן קריאת המקום שהוא בו עתה, לא זמן המקום שיצא משם:

יג בירושלמי (פרק קמא) [מגילה פרק ב הלכה ג], בן עיר שעקר דירתו ליל ט"ו, נחתיב כאן וכאן:

ט חמשה עשר שהלך להיות בשבת אין קורין המגילה בשבת אלא מקדימים לקרותה בערב שבת. לטלטל המגילה ת, מסתברא לאסור. וכן מוכח מהא דאמרינן בפרק הניזקין א. א] הא ספר אפטרחא אסור לטלטולי, מאי טעמא דהא לא למקרי ביה, אלמא דכשאסור לקרות בו אסור לטלטלו, וכיון ליה אין קורין בה משום גזירה דרכה, מינה, דאסור לטלטלה. [מה שכתב רמב"ם שישנו רובו רחוק זה וכו']

וכו', וזה כדעת הר"ן ז"ל [שור"ח סימן לב] שהביא הב"י י"ד סימן רל"ט [עמוד הקעד ד"ה זה] ופסקו המחבר בסימן הנזכר בסעיף ו' ודלא כדמשמע מדברי המחבר ז"ל [לדעת הרמב"ם] בכאן דליתא, אבל כחנוכה ופורים יראה שלדעת הרמב"ם ז"ל שכתבתי לעיל משמו והביאו המחבר ז"ל לקמן בסימן חק"ע [סעיף א] שהגודר לצום כחנוכה ופורים שנדרו בטל, הוא הדין הכא אם נשבע ככולל או בפירוש להתענות כחנוכה ופורים שאין כאן שבועה משום שהכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, אלא שאין דברי הרב ז"ל נראין נכונים בזה. וחולו של מועד מסתברא דדינו כראש חודש דומיא דברכת המזון וכמו שכתב המחבר לעיל בסימן קפ"ח סעיף (א) [ו], ולדעת הרמב"ם הוא מן התורה ולדעת שאר הפוסקים הוא מדרבנן:

ה צריך לציית וכו'. כתבו בתוספות פרק קמא דתענית דף י"ב [ע"ב] ד"ה דאי מצי וכו' שאם התענה בשבת כגון תענית חלום דצריך לפרוע כדאמרן [בגמרא שם] ובלבד דיתבי תעניתא לתעניתיה, אם יארע שיהיה ראש חודש אותו היום או ידחה לתעניתו עד יום [אחד לשבוע] [אחר כשבוע] כדלעיל בהגה בסימן רפ"ח סעיף ד':

סימן תיט

א מצוה להרבות בסעודת ראש חודש. כן הוכיחו הטור והרמב"ם סימן ש"ה [סוף סימן שז] וסימן רכ"ח בהוכחות נכוחות, וכן דעת רש"י בפירוש נביאים ראשונים בקרא דמחר חודש [שמאל א כ, ה ד"ה הנה; שם פסוק יח ד"ה מחוץ]. אבל מקרא שהביא הטור דכתיב גבי דוד כי זבח משפחה לנו [שם פסוק כט] ליכא ראיא, שרש"י [שם פסוק ו ד"ה זבח] פירש שהיו נוהגים לעשות זבח משפחה יום אחד בשנה. וההיא דירושלמי דמגילה [פרק א ריש הלכה ה] דקאמר סעודת ראש חודש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין, אפילו תימא דסעודת ראש חודש ממש קאמר ולא כמו שפירש הר"ן [מגילה ג, א ד"ה מתני'] שהיו עושין סעודה כשהיו נכנסין לעבר את החודש, ליכא קושיא איך לא נהגו העולם כשחל ראש חודש להיות בשבת לעשות סעודה באחד בשבת, משום שכבר העליתי בסימן תרפ"ח סעיף (ז) [ו] [ד"ה ואין] לענין סעודת פורים דלא קיימא לן כהירושלמי בזה אלא שנעשית בשבת, והוא הדין לסעודות ראש חודש. וא"ת והא אמרינן בפרק שלשה שאכלו [ברכות מט, כ] דבראש חודש אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל ועיקר הסעודה היא כפת, וי"ל דמכל מקום מצוה איכא [דכיון] [אך כיון] דליכא חיוב אין מחזירין אותו: ל

יש מי שכתב שיש נוהגים להדליק נרות יתירות לכבוד ראש חודש:

סימן תכ

א אב"ד לא מקוננות. והוא הדין שאין נופלים על פניהם כמו שכתוב סימן קל"א סעיף (ד') [ו]. וכתב בספר שיירי כנסת הגדולה בשם דרשות מהרי"ל [הלכות ראש חודש עמוד ו] שבמצואי ראש חודש אין אומרים תחינה או צדקתך ע"כ, ואין כן מנהגינו:

דין הספד תלמיד חכם יתבאר ביו"ד סימן ת"א סעיף ו' בס"ד:

מברין בראש חודש במכל שכן ממה שכתוב בסימן תקמ"ז סעיף ח' שמברין בחול המועד, וכן כתב הב"י [כאן, עמוד רעא ד"ה כתוב] בשם סמ"ג [לארץ עה עמוד שיב]:

א אומרים צדוק הדין וקדיש. הטעם משום דלא הוי הספד אלא הודאה וקבלת דין שמים:

חודש מה לי יום טוב וצ"ע. והכי משמע עוד מדברי רש"י [שם ד"ה בראשין והר"ן בפרק שני דתענית ו]. א ד"ה אין] שפירשו דהיינו טעמא שאין גזרין תענית בראש חודש משום דאיקרי מועד, כדאיתא בפרק בתרא דהתם [כט, א] תמוז דההוא שתא מלוי מלייהו דכתיב [איכה א, טו] קרא עלי מועד, והכי אמרינן בהדיא בפרק כיצד צולין [פסחים עז, א] ובפרק קמא דשבועות [י, א] דמהך קרא נפיק לן דראש חודש איקרי מועד. וא"ת והא גרסינן בפרק קמא דראש השנה [יח, ב] בתלתא כחשרי בטילת אדכרתא מן שטריא ואותו יום עשוהו יום טוב, ואוקימנא ליה בזמן שבית המקדש קיים, ופרכינן [שם יט, א] ותיפוק ליה דהוה ליה יום שנהרג גדליה בן אחיקם, פירוש דהוה יום טוב בזמן שבית המקדש קיים, ומשני לא נצרכה אלא לאסור שלפניו, ופרכינן תו שלפניו נמי תיפוק ליה דהוה ליה שלאחר ראש חודש, ומשני ראש חודש דאורייתא ודאורייתא לא בעי חזוק, ופריך ותיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם, ומשני אמר רב (אסי) [אשין] גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא ודברי קבלה כדברי תורה דמו. ואם איתא דאיסור ראש חודש הוה מקרא דקרא עלי מועד, הרי לפירוקא קמא איצטרכינן למימר דברי קבלה כדכרי תורה דמו למאי קשה לן מגדליה בן אחיקם, דאדרבה גדליה בן אחיקם עדיף טפי למיקרייה קבלה מקרא דקרא עלי מועד משום דלא הוי אלא סיפור דברים שמספר הנביא והולך מעצמו, וכמו שכתבו התוספות בריש פרק ב' דתענית [הובא ברש"י שם טו, א ד"ה ובקבלה]. ויש לומר ראש חודש דקאמר הש"ס לאו דוקא, אלא בראש חודש תשרי מיירי התם ואסור מדאורייתא משום יום טוב. ומיהו מדאשכחן להך לישנא גופיה בפרק ב' דתענית [יז, ב] ובפרק במה מדליקין [שבת כד, א] לראש חודש דעלמא, שמעינן להך לישנא דהכא דוקא וכתב ראש חודש בעי למימר הש"ס דהוה דאורייתא ועדיף מן [שנהרג] גדליה דהוה דברי קבלה, והיינו מדאחשק למועד דכתיב [במדבר י, יז] ביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חודשיכם, או משום דקרא דקרא עלי מועד גלי אקרא דאלה תעשו לה' במועדיכם דכתיב בסוף פרשת פנחס [שם כט, לט] דקאי נמי אראש חודש, ומעתה משמע ודאי דהוה מן התורה. ועוד דלישנא דאורייתא הכי משמע כדאמרינן בפרק מי שמתו [ברכות כ, ב] גבי דההיא דנשים חייבות בקידוש היום דבר תורה דבעינן למימר דהוה מדרבנן, ופרכינן והא דבר תורה קאמר. ואע"ג דבפרק שלשה שאכלו [שם מט, א] גבי טעה ולא הזכיר של ראש חודש מספקא לן אי חתמינן כשמחה או לא, היינו טעמא משום דכיון דלא כתיב שמחה בהדיא גבי ראש חודש אהני לן הקישא לאסור תענית בראש חודש, וכדאמרינן בפרק קמא דמועד קטן [ט, א] אין שמחה בלא אכילה ושתייה, או דלמא בעינן שמחה גמורה דומיא דיום טוב דאין שמחה אלא בכשר ויין [פסחים קט, א], וכיון דאסיקנא גבי טעה ולא הזכיר של ראש חודש בברכת המזון [ברכות שם ע"ב] דאין מחזירין אותו משום דאי בעי אכיל פירוש פת ואי בעי לא אכיל, מפשטא בעיין דלא בעי בראש חודש שמחה גמורה אלא דמיתסר בתענית. והכי מוכח בהדיא מדברי הרמב"ם פרק שלישי מהלכות נדרים [הלכה ט] שראש חודש הוה מן התורה, שכתב ז"ל, הנודר שיצום יום ראשון או יום שלישי כל ימיו ופגע בו יום זה והרי הוא יום טוב או ערב יום הכפורים הרי זה חייב לצום, ואין צריך לומר ראש חודש, פגע בו חנוכה ופורים ידחה נדרו מפני הימים האלו הואיל ואסור הצום בהם מדברי סופרים הרי הן צריכין חיזוק, ע"כ, מכלל דאיסור דצום בראש חודש או בערב יום הכפורים לא הוה מדברי סופרים אלא מן התורה, וכן עיקר. ומיהו מסתברא לי שאעפ"י כן אם נשבע בפירוש להתענות בראש חודש שחל עליו שבועה כיון שאינו מפורש בתורה, ולכן כשכתב הרמב"ם בפרק א'

הגדולה פריזקמאן
בזאת המלך שלחן זיוון הבלא
הכון ירושלים

ספר

שאלות ותשובות
מהרלב"ח

אשר איזן וחיקר גאון ישראל
רבי לוי ב"ר יעקב ז' חביב
רבה של ירושלים

מהדורה חדשה ומתוקנת
ע"פ דפוס ראשון
בצירוף מקורות, הערות ומפתח מפורט

מכון קרן רא"ם

ירושלים תשמ"ח

עונשו של בראי שאפילו יאמר האמת אין שומעין לו. וגם הוא יזכר מכאן והלאה שלא יעלה במעלות מעלות למעול מעל ולהתחייב בנפשו, וטוב לו לעמוד על משמרתו משמרת הקדש בלימוד תלמידיו הקטנים, ואשריו ואשרי חלקו אם יזכה לעשות מלאכתו שלימה.

עוד כחבת על האיש הנזכר שעשה מעשה וקרע ערקיי' שהיו תפורים ומצויירים ואמר שמה הם דומים לשתי וערב וכו'. גם זה ממין האי' להחטוף בטליה שאינה שלו, ויותר קשה ממנו, שעשה מעשה. ומן הראוי לכם לעשות לו שיפרע מה שהזיק מיד ואולי בזה היה מתיסר, אבל אני גם על זה לא ראיתי לעשות מעשה כנגדו כעת לנסה הנוכר[ת], ולהבא אני מתרה בו שיזכר ויעמוד על עומדו ולא יפריו על מדותיו, ואי לא מתיחא ליה כפילוא דלא מבע דמא.

עוד כחבת אלי (שלישית) [שלישית] והיא הקשה שכלם, מאנה הנחם נפשי עליה ולא יכולתי להתאפק, והיא שהשוטה הנזכר העיז פניו וחיך להחכם השלם ומעולה כמה"ר משה (דיקא שטרו) [די קאשטרו] י"ו. לדבר הזה יסלח ה' לכם, ולא על המלגלג תלונותינו כי אם עליכם, ששמעתם באזניכם ולא קרעתם אותו כדג, מי לנו גדול ממה, משנתו קדורה, תלמודו ערוך, מדותיו שלמות, עונותיו יתרה. והאמת קנאת הדבר הזה היחה בלבי כאש זוערה, והיא שהיעמתי להשיב לך תשובה כ"כ מהרה, ליסר השוטה הזה על הדבר הזה כפרה קוררה. אמנם המוביל הלו הגיד אלי שכבר בקש מחילה מהחכם השלם הנזכר, וגם הוא מחל אליו, ולכן לא הניח לנו מקום להענישו. אבל אחס הנכם זריכים קליטה וכפרה ומחילה מנורא עליה, על אשר שמעתם כי תדברנה שפתיו עולה, ולא יסרתם אותו ככאז אנוש ומכה נחלה, וטוב היה לו להעלות לעונו רפאות תעלה. וה' ימחול עונותינו ובמהרה יזכנו לגאולה אמן. גאם הצעיר לוי בכמהר"ר יעקב ן' חביב זלה"ה.

לאכול רוחח, ושיש חילוק בין המליחה פעם אחרת בלוחה הקערה לאכול בה רוחח ומהטעם שכתב הר"ן, ולפי שהדבר יראה זר לכתחלה בעיני הרוחח ומהטעם שכתבו הפוסקים האחרים, הסכימו והנהיגו שאפילו בכלי שמדיחים בו את הבשר מהמלח שלא ישתמשו בו בתשמיש אחר, כי בזה ישבנו ההמון הרוחח דאיסור דם גורם ולכן כלי שמשתמשים בו להוציא הבשר מיד דמו הן כלי המליחה הן כלי ההדחה לא ישתמשו בו בשמיש אחר, דאי לא לא הא לא קיימא הא.

זך מה שעלה בידי ללמד זכות על המנהג שלכם, ולהביא הדברים למקום הזה כיונתי וטרחתי והארכתי, ולולי כן לא הייתי משיב לך כי אם בקוצר בלי ראיות לפשיטות הדברים, וכל שכן שלא הייתי טורח לבקש מקום טעות העושה, אבל הכונה הייתה מה שכתבתי, לבקש זכות על המנהג שלכם, ונתגלגלו ע"י חייב.

רלענין הדין לנושא שלפנינו עלה בידינו שאפילו היה בן יומו הכלי שהדחתו בו הקערות, שהיו מותרות אוחס הקערות נדיעבד, דלאו כרשיעי עסקינן שאין מדיחין הבשר כפי הדין, דא"ה אפילו להדיח בו ממיד אסור. ודוקא לכתחלה יש שורש ועיקר לאותו המנהג שלא להשתמש בכלי שמדיחים בו הבשר בדבר אחר, לא לאסור נדיעבד אם נשתמשו בו אפילו בהיותו בן יומו. כל שכן כשלא היה בן יומו שהקערות מותרות החר גמור לדעת כל הפוסקים בלי שום חולק כלל. ומכאן שאותו המלמד שהורה לאיסור הוא בר עונש וניזפה להיותו מתעטף בטליה שאינה שלו, גם כי הוציא דברו על רב קדוש מגדולי ישראל, ומגדול שכר האומר דבר בשם אומרו שמביא גאולה לעולם (בגילה טו. וש"ס) נלמד עונש המיחם דבר למי שלא אמרה, כל שכן אם הוא דבר של טעות. אבל כבר אמרתי שראוי לרחם עליו זאת הפעם האי' להיותו עני בכל, ובלבד שיזכרו כל בני הקהל הקדוש י"ו שלא לעשות שום מעשה על פיו ולא לשמוע אל דבריו, וכך

זמן קיום מצוות הפורים בכרכין כשחל יום ט"ו בשבת

היות בא מפורש בספרי הפוסקים מתי היו הקצתם¹, בקצתם לא כתבו דבר והוצרכנו לשאת ולתת בהם, ואחר המשא ומתן עלתה הסכמת רוב חכמי העיר הזאת חוב"צ לדעתו הקצרה והיא כפי מה שאומר.

וראשונה אוכיר חיוב מלות פורים בכמה דברים הוא, ואומר כי הם ששה, ג' תלויים בדבור וג' במעשה, הג' התלויים בדבור הם מקרא מגילה והקריאה בתורה וההפטרות ולומר על הנסים בתפלה וזרכת המזון, הג' התלויים במעשה הם הסעודה ומשלות מנות איש לרעהו ומתנות לאצוניים. מקרא מגילה דינו מנורא במשנה (בגילה ב.) ובגמרא (סו. ד.) והעתיקוהו

76 בבואי לעיר הקדושה הזאת ירושלם עיר הקדש חוב"צ ברחמי שמים ונתתי אל לבי לדעת מעשה המלות הנהוגות בה אולי יזכני צורי לקיימן כראוי בזה לידי בתוכן מלות הפורים כשחל ט"ו בשבת, והיה דבר חדש אללי יען כי העיר הקדושה הזאת היא ודאי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון כמחכר במשנה בסוף ערכין (לב.) ובהיותו נופל הפורים בחול ודאי קורין בט"ו דוקא ושאר דיני הפורים חיוב כלם הוא ביום ההוא בעצמו, ואין לנו ב"ד וולת שאסור בהספד ותענית, וכל העיירות שנתגדלתי בהם היו ודאי בלתי מוקפות או ספק מוקפות ובהן עיקר חיובי מלות פורים היה ב"ד, אמנם ככאן שעיקר החיוב הוא בט"ו נפל הספק בינינו בקצת חיוב דיני הפורים מתי נקיים אוחס, שעם

1. אולי צ"ל חיוב קצתם. 4. ע"פ ירמיה ד, יז ישעיה י, יא.

זולתי במתנות לאביונים התלויות במקרא מגילה כמו שנתבאר, ואף על גב דלאו מברכים בקריאת המגילה שעשה נסים עם כל זה לא נפסיק בפסלה כיון דאכתי לא מעא חיוניה, והם אמרו דנקדים לקרוא המגילה ומשום הכי מברכין עליה אבל בפסלה לא מפסקין.

בדין הסעודה יש ספק, כי כפי הנראה מהירושלמי (מגילה פ"א ה"ד) מלמדים אותה ליום ראשון, וכיון שהביאו ה"ר"ף ז"ל (ג) גראה דראוי לעשות כן, גם בספר כל בו (ט"ו פ"ה) כן כתב בפירוש והעמיקו מספר ארצות חיים (דין סעודת פורים אוח ל"ו), ושמענו שגדולי החכמים הנמלצים בעיר הקדושה הזאת עתה מקרוב חלקם בחיים כן הנהיגו. האמת שהדבר הזה קשה מאד לשכל לקבלו, שכיון שהיו סעודה בפורים אנו לומדין מ"מ"ש הכתוב שמה ומשה ועקר הפסוק בא לומר שאסורים בהספד ותענית וציוס ראשון מותר בהענית לפני עיירות לפחות יש לנו לאסור של זה בזה אין יעשו בני ט"ו הסעודה ציוס שיכולים להתענות בו בני י"ד. והנני מודה שטעות גדולה היא אלי לחלוק על זה מכא השכל כיון שירושלמי נאמר, ועם כל זה לענין מעשה אומר שכיון שהרמב"ם ז"ל אין כן דעמו בודאי כמבואר בהלכות שלא כתב שינוי כלל בענין הסעודה כשאל ט"ו בשבת לא להקדים ולא לאחר כמו שכתב בענין קריאת המגילה (פ"א ה"ג), והוא הרב בזה המלכות, יש לנו לעשות מעשה על פיו. גם הרא"ה ז"ל (הובא בדין על הרי"ף ס"ג ד"ה בתני) פירש הירושלמי באופן לא ימשך הדין הנזכר, ועם היות שאינו סובל פירוש הירושלמי, לפחות אין ראיה מהיר"ף ז"ל שהביא הירושלמי לפסוק שאמריס הסעודה ציוס ראשון. ונראה שטעמו ז"ל שהתלמוד שלנו חולק על הירושלמי כיון שאמרו סתם אבל שמה אינה נוהגת אלא בזמנה (שם ד'), מלבד אותם הקוסיות שהקשה הרי"ן (שם) כנגד אותו הירושלמי מתלמוד שלנו, ועם היות שהוא טרח להשיב עם כל זה בעיני כל הראשונים והרמב"ם ז"ל עמם נראה שהתלמוד שלנו חולק על אותו הירושלמי ואין לעשות כמותו.

ג מלאנו תשובה אחת לרצני נרפת ז"ל וז"ל, שאלה ארבעה עשר שחל להיות בשבת דמינן מקרא מגילה משום דרבה, נהי דמקרא מגילה דמינן משום דרבה משתה נעביד ציומיה כדאמרינן אבל שמה אינה נוהגת אלא בזמנה. תשובה לא שייך דרבה הבא כי לעולם לא מיקלע לן ארבעה עשר בשבת כיון שאין אדר נקבע שלא בוצד"ו כדי שלא יבא ניסן בצד"ו, ולדברי המשנה (שם ב.) שאמרה חל להיות בשבת שלא היו טהנים באותן הדורות סדר העיצור והדחיות שמסור לנו מימות ר' הלל ב"ר יהודה משנת חר"ע למנין שטרות כאשר כתב רב האי, באותן הדורות הוה מקלע ארבעתן עשר בשבת והיו מקדימין כפרים ועיירות ליום הכניסה ולעולם אימא לך השמחה עלמה היו עושים בשבת, וגם חמשה עשר דמוקפים דמקלע בשבת שינוי (שם) כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה בערב שבת ולעולם אימא לך לשמחה מוקפים בשבת עבדי לה, עכ"ל.

ג המכס השלם כה"ר י ישראל אשכנזי מלא ראה בתלמודיני דאין מאחרין השמחה ליום ראשון ממאי דחלקו רב ושמואל בפרה בני העיר (שם ג.) על פורים שחל להיות בערב שבת רב

כל הפוסקים בלי חולק שקורין ציוס ו' שהוא י"ד. מתנות לאביונים נראה שדינו צ"ד, גם כן בקריאת המגילה, ונלמוד זה מהטעם שנתן רב יוסף (שם) להקדמת קריאת המגילה קודם השבת ולא יקראו אותה בשבת מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, וכן חניא בגמרא דמסייע ליה הואיל ואמרו כפרים מקדימין וכו' גובין בו ציוס ומחלקין בו ציוס מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, וכן כתב הרמב"ם בפ"ג מה' (הלי בגילה ה"ד) וז"ל, בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים יאלו. וז"ע למה כתב אם חלקו בדעבד ולא אמר מחלקין, וכבר הלך בעדו הרב בעל מ"מ שלמד כן מהמשנה (שם ה.) שאמרה מותרין בהספד וכו' ומתנות לאביונים, משמע אבל לא חייבין אלא ראשון, ואף פירוש הנריחא כן הוא לדעתו, עד כאן לשונו.

ו נראה לעניות דעתי לומר עוד נטעם זה כחלמיד הדן לפני הרב, שדעת הרמב"ם היא שכיון שהנריחא הוא הוצאה בגמרא לפיועי לרב יוסף והוא חולק על רבה, דאף על גב דלאו חולק ממש הוא אלא שאינו מודה בטעמו והוסיף יותר דנ"מ למקדש לייבא שבות וכדכתבו התוס' (ד"ה ורב יוסף) מ"מ לדעת רבה ליכא האי טעמא כלל, ואם כן הנריחא נראה שחולקת עליו ורבה ורב יוסף הלכתא כרבה, וא"ה אית לן למימר שסובר רבה דהאי בריתא לאו לחיונה היא אלא רשאים קאמר דקאמר במתניחין מותרין, וכיון דלאו לכחלה היא האי טעמא לא מקדימין מקרא מגילה מחמתיה קודם השבת, ואף על גב דבגמרא חתניה לפיועי לרב יוסף איברא דהכי הוא כפי פשטא אבל רבה אית ליה האי פירוקא, וכיון דהנריחא לא הויה חיוניה כפום האי פירושא אית לן למפסק בוחיה, זה נראה טעמו של הרמב"ם.

ב צ"ן יהיה זה טעמו של הרב או לא נראה דבנושא שלפנינו יסבור הרב דחייבין במתנות לאביונים צ"ד עם קריאת המגילה, ודוקא לפני הכפרים שמקדימין ליום הכניסה כתב הרב אם חלקו וכו', משום דציוס הפורים עצמו יכולין לחלק ולפיכך דוקא ראשון להקדים ולחלק ציוס הכניסה ולא חייבין, אמנם בכאן דציוס החיוב עצמו שהוא ט"ו אי אפשר להם לחלק מעות ודאי חייבין לחלק ציוס קריאת המגילה.

ד הקריאה בתורה נראה שהוא בשבת, ונלמוד זה מהמשנה (שם ב.) שאמרה בפורים יבא עמלק, ופורים לפני כרכים הוא צט"ו, ודוקא המגילה משום גזירה דרבה מקדימין, אבל קריאה בתורה שהיא בצבור ליכא טעמא לאקדומי. ובמה מפטירין לא נתבאר במשנה ולא בגמרא גם לא בספרי הפוסקים, וזלתי בפירוש המשנה להרמב"ם (בגילה סוף פ"א) שכתב שמפטירין פקדתי, והדין נותן כן כי היא מענין פרשת יבא עמלק, ואף על גב שמפטירין בה בשבת הקודם בפרשת וכו' אין חשש בזה כלל. וראיתי כמו שזכרתי הרמב"ם בפירוש המשנה קורין פרשת וכו' בשבת (שלפורים) [של פורים] עצמו ולא (השבת) [בשבת] הקודמת, וטעמו הוא זה ואין לרין להאריך בניטולו.

ע הנסים נראה שדינו לומר אותו בשבת שהוא ט"ו ולא ציוס ו', כי דוקא במקרא מגילה מקדימין ולא בשום דבר אחר,

אמר מקדימין כי היכי דלא תקדום עשייה לזכירה ושמואל אמר מאחרים כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמסר עשייה חזירה כדדי הדדי קאמין, הרי אמרו נכאן כפירוש דעבדי מוקפין בחמסר ואם הסעודה אינן עושים כ"ו מאי קעבדי הרי מקרא מגלה ומחנות עבדי כ"ד, מלכד שקחם עשייה כפורים הוא על המשמה

וכן אמר' בריש המסכתא (שם ב:) אשכחן עשייה זכירה מנא לן וכו'. מכל הלין עבדנו עובדא מהסעודה כשנחמ'.
ומצורת איש לרעהו זמנס הכי הוא, כי המנות הם מהסעודה שהיא עושה לעצמו לפעמים, כדאמרינן (שם ז:) ממלפי סעודתיהו אהדדי, והוא מצואר.

סימן לג

אשה שטענה על בעלה שאין לו גבורת אנשים אם נאמנת ואם כופין על הגט ועל הכתובה

לנכון בבבבשת בן באבבבשת יצ"ו.

שאלת ממני האם החכם הנעלה אודיעך דעמי הקצרה בענין ראובן שנשא בת שמעון וישען על ביתו ולא יעמוד וכו' לפי דברי האשה. ועם היות ידעתי שלא ידעתי, לעשות רצונך הגביר הפלתי, ולקיים גורתך מלך בעז מחני שנסתי, ואקום ואסוככה בשוקי המשנה והגמרא, גם ברחובות הפוסקים והמפרשים ז"ל חדשים גם ישנים, עד שמנאחי את שאתנה נפשך החכמה, המלאה לה עמיר הדעת והמזימה. וזהו תורף לשונך בשאלה.

גט והוא מכחישה, נאמנת היא וכופין אוחו להוציא מיד אפילו בחוק עשר שנים, דכיון דטוענת טענה שהנעל יודע אם הוא אמת אם לאו לא היתה מעיזה פניה בפניו אם אינו אמת, אבל לא יתן כחובה כיון שהוא מכחישה, ואם מגרשה מעצמו בלא כפייה יתן לה כתובה, כ"ד"א כשאין טובעת כתובה אבל אם טובעת כחובתה אינה נאמנת ואף להוציא אין כופין, עד כאן. הרי לך כדאיא דבטענה כזאת כופין לדעת הטור, והן הם דברי הרא"ש כאשר אכתוב לפנים בעזרת השם.

אמנם לדעת הר"מ במו"ל (פי"ד מהל' אישות ה"ט"ו) לפי הנראה לכאורה מלשון נראה (אפי' דבטענה) [דאפילו בטענה]

כזאת אינה נאמנת, ח"ל, איש ואשתו שנאלו לז"ד, הוא אומר זו מורדת מתשמיש חו אומרת לא כי אלא כדרך כל הארץ אינו עמו, וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש הוא אומר לא כי אלא כדרך כל הארץ אינו עמה, מארמיים חתלה וכו'. נתיסרו בפני עדים ועדין הם טוענים, מנקהים מן הנטען ועושים פשרה כפי כח הדין, עד כאן. הרי נראה מלשון ז"ל דאף על פי שהיא טוענת שהוא מורד מתשמיש ואינו בא עליה, עם כל זה אינה נאמנת אלא עושים פשרה כפי כח הדין. עוד כתב בפט"ו (ה"ט"ו) ח"ל, האשה שנאלה לבית דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש עמי כדרך כל הארץ שמוש שמוליד, או שאינו יורה כהן, יעשו דדיין פשרה ואומרים לה ראי שנתהגי עם בעליך עד שפירש שנים ולא חלדי ואחר כך תבצעי, ומגלגלין עמה בדבר זה ואין כופין אותה לישב ולא דיין אותה כדין המורדת אלא מאריכין בדבר זה עד שיעשו פשרה, עד כאן. הרי נראה מכאן גם כן דלדעת הרמב"ם ז"ל לעולם אינה נאמנת, שאף על פי שהיא טוענת שאינו יכול לשמש פסק הדין שעושין פשרה ואינה נאמנת. ולפחות נלמד שזו היא דעתו ז"ל ממה שלא חלק כלל, ואם דעתו ז"ל הייתה שכטוענת שאין לבעלה גבורת אנשים לנא עליה שהיא נאמנת וכופין להוציא כדעת בעל הטורים, ה"ל לרז להוכיר דין זה, ושתיקה בחלוק כזה כהודאה דמיא.

קרי שכפי הנראה לכאורה לנכרת הר"מ במו"ל אינה נאמנת, ואם כן ידק מה שאמרתי למעלה שפסק הדין נדון שלפנינו הוא תלוי בחלוקת בין הפוסקים ז"ל. וראוי לנו לחקור אם כן על מי מהם ז"ל ראוי לסמוך לענין מעשה אם אמת הדבר

ראובן נשא אשה בת שמעון ונתן לו ככתובה כך וכך, ונכנס למופה עמה וכלילה היא לא קרב אליה להיות עמה לשכב אלה, לא ידענו מה היה להם אם מצד החתן בא הענין או מצד הכלה כי חלוקת האפשר לכלם בשם יקרא, וגם כן כלילה השני. וכראות שמעון אבי הכלה כי לא יכול לה, חלה עצמו בחלין גדול ופנה אל שכיית החמדה ואמר כי זה החתן אין לו גבורת אנשים לנא עליה כדרך כל הארץ ורצונו שיתן גט לכתו ושיפרע לה כחובה ותוספת הכל משלם. וזה העני חתן בלא דמים נעק מרה ואמר כי הוא איש בין האנשים, וזה העני והמקרה הרע לא בא מצדו ואינו עזמי מסכים לטבעו ולמוגו, רק שהוא מפחד שעשו לו אי זה כסוף או קשר של קימא, כמנהג המלכות אשר אנו רואים מעשים בכל יום מחושבי הארץ נהוגים בכך הן מעדת ישראל הן מהאומות. ואחר עבור עשרה ימים בין רב למעט נראה לו כלילה אחד כי הוציא שפי טפות דם, והיא טבלה וחזרה להיות עמו. והעלילו עליו כי זה הדם ילא מנחירו או ממקום אחר. בין כה וכה הן נחצולו הן נרמאות על דרך סתורה לקח שמעון הממון מיד החתן ואמר לו שיתן גט לכתו אחר שאין לו גבורת אנשים ושיפרע לו מה שלקח ממנו עם החוספת. ע"כ.

תשובה נראה לכאורה שהדבר הזה הוא מחלוקת בין הפוסקים, שלדעת בעל הטורים והיא דעת הרא"ש ז"ל כנשבותיו (כלל מ"ג דין א' ב' י"ב) בטענה כזאת שאמרה זאת האשה כופין להוציא. ח"ל הטור אכן העזר (סי' ק"ד), מי ששאלת גט בטענה שאינה ראויה ליבנות ממנו אין שומעין לה וכו', ואם טוענת שאין לו גבורת אנשים לנא עליה כדרך כל הארץ ושאלת

2. ועי' שו"ע א"ח סי' תרפ"ח סי' שפסק לעשות הסעודה ביום ראשון, וכן דעת הרמב"ם ח"א סי' קמ"ז, וכן הכריע המ"א סק"י. ועי' בשנה ברורה ס"ק י"ח.

יש יצה"ר
ואולי עוד
עכת"ד.
כות ס"א.
יושב בין
כמין חטה
זית לעבור
יך להיות
וא מסיתו
ר המראה
זזה דומה
אבא ואמא
הרי שחטה
נמי דעת
קליפות
יתוך הוא
בבית הנ"ל
לה ונראה
אוסה היא
כא דאמר
דרש (ב"ר
סולת אלא
ר הפריעה
ה על טמא
ה שתשאר
כל יהי

שרו של
התגברת
שהשתחו
ה שנהגו
שהשתחו
יא עבירה
שונה של
ע שהוא
איתו רשע
אן עבירה.
בין נסך.
מאכלו
בטהרה.
הי מקום
מת היתה
זכם לזנות

כמ"ש במדרש, ועיקר הסעודה היתה מפני שחשב דתו לא מפרקי, וכאשר היו ישראל בסעודה זו הי' נראה כמסכימים. והי' חילול השם בדבר, ומי"מ היצה"ר סימא את עיניהם משום שלום מלכות וכדומה תירוצים של יצה"ר, ולא הרגישו שיש איסור בדבר, בזה משכו על עצמם הקליפה השני' של עמלק שמראה לו פנים על טמא שהוא טהור. ועל כן כשעשו ישראל תשובה מאהבה וזדונות נעשו להם כזכיות. נהפוך הדבר שבמה שהשתחוהו לצלם התגברו על הקליפה הראשונה של עמלק, ובמה שנהגו מסעודתו של אותו רשע התגברו גם על הקליפה השני' :

והנה כתיב (משלי כ"ה) עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצור לרוחו. וא"כ מוקף חימה רומז לאיש אשר יש מעצור לרוחו, וזה נגד הקליפה הראשונה, אבל נגד הקליפה השני' להראות לו פנים על טמא שהוא טהור אין לחומה מעלה בזה. והנה החטא שנהגו מסעודתו של אותו הרשע הי' רק בשושן, וכמאמר הש"ס (מגילה י"ב.) א"כ שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו. והחטא שהשתחוהו לצלם הי' בכל העולם, וע"כ כשנעשו הזדונות כזכיות, כל העולם שהם הפרזים שלא הי' מעצור לרוחם עתה השיגו ע"כ מעצור לרוחם, אבל על טעות השכל כנ"ל שיעמדו נגד יצה"ר לא השיגו מעלה, וע"כ הרגו בעמלקים רק ביום אחד, ובשושן שהיו שני חטאים בידם והתגברו על שתי הקליפות של עמלק, הרגו בעמלקים שני ימים. וע"כ יו"ט של המוקפים במעלה יותר שהוא בזמן דסיהרא בשלימותא, דפגימת הלבנה מורה שיש עוד צד לס"א לאחוז בקדושה, וסיהרא בשלימותא מורה שנדחתה הקליפה מכל וכל כמבואר בזהר. וע"כ בשושן שהתגברו על שתי הקליפות של עמלק ודחו את הס"א מכל וכל, יש להם היו"ט בסיהרא בשלימותא, ולפי האמור יובן מה שהשוו את כל המוקפין לשושן, שהרי המוקפין בלא"ה הרי הם יש להם מעצור לרוחם ואין עליהם שליטת הקליפה הראשונה, וכל המעלה על השיגו בפורים ע"כ היתה ההתגברות על

הקליפה השני'. והנה הפרזים אף שבעצמם לא התגברו כי"כ רק על הקליפה הראשונה מ"מ יש להם כח מצד המוקפים, וזה שאמרו (מגילה ה'): לא נצרכא אלא לאסור של זה בזה, והנ"מ הוא דמוקפים יש להם מעלה זו בעצם והפרזים רק באמצעות המוקפין. ובה יובנו דברי הרמב"ן שהמוקפין לא היו כ"כ בסכנה והוא רמו לדבריגו. ויש לפרש עוד דברי הירושלמי כדי לחלוק כבוד לא"י, והנה כבר אמרנו לעיל שזה מילה ופריעה, ואפי' למ"ד (יבמות ע"א:) לא ניתנה פריעת מילה לא"י כתיב (יהושע ה') ושוב מול את בניי שנית מכאן לפריעה, והנה במדרש (ב"ר פ' מ"ו) וזה הדבר אשר מל יהושע דבר אמר להן יהושע ומלן מה אתם סבורים שאתם נכנסים לארץ ערלים, ובאשר לא היו ערלים רק מפריעה מוכח דקדושת א"י היא היפוך ענין הפריעה, והוא הקליפה השני' כנ"ל, על כן ארץ ישראל צריכה להיות נידונית כמוקפין כנ"ל :

שנת תרע"ג

לעשות אותם ימי משתה ושמתה, ובירושלמי (מגילה פ"א ה"ד) דאם חל פורים בשבת מאחרין סעודת פורים לאחר השבת דכתיב לעשות אותם וגו' יצא שבת ששמחתו בידי שמים. והקשו האחרונים דמ"ש מיו"ט שחל להיות בשבת שהסעודה עולה גם ליו"ט, שהרי אם לא אמר יעלה ויבוא מחזירין אותו, ונראה לפרש דבפורים בסעודה משפיעים בימים שמחה, וזה הפי' לעשות אותם ימי משתה ושמתה, והעשי' אימים קאי, וזה א"א בשבת דקביעא וקיימא, ואין בשבת תפיסת יד האדם שהי' ביכולתו להשפיע ליום השבת שמחה, וזה הפירוש ששמחתו בידי שמים, וכל ענין סעודות שבת ויו"ט הוא להמשיך למטה עונג ושמחה, וכמו שהגיד כ"ק אבי אדומ"ר זצללה"ה בפירוש הכתוב וקראת לשבת עונג, כמו הקורא לחבירו שיבוא אליו הלום, כן קוראין לעונג מלמעלה למטה, וכן נמי שמחת יו"ט, וע"כ יו"ט שחל להיות בשבת עולה הסעודה גם ליו"ט, ואין זה ענין לסעודת פורים :

L

ז.ה.ל.צ.י.ב.

שאלות ותשובות

רבי עקיבה יוסף

לחד מתקיפי ארעא דישראל
הגאון הקדוש חכם הרזים צדיק יסוד עולם
רבי עקיבה יהוסף שלעזינגער זצוק"ל
המפורסם בספרו "לב העיברי"

חלק או"ח

יצא לאור מכת"ק אשר השאיר אחריו ברכה
ובתוכם פנקסו "בן גימל" ע"ש אמו הצדקנית ע"ה
עם תיקונים הערות והארות
ע"י מכון לב העיברי

שנת תשס"ט לפ"ק
פעיה"ק ירושלים ת"ז

נוב"י מהדר"ק האו"ח בסופו ושו"ת תשובה מאהבה
ח"ב או"ח סי' תרח"ף.

אך לפי דרכינו לעשות כולי' בשבת קודש ודאי
עדיף, דמקיים נזכרים ונעשים ביחד, ומקיים נמי
סעודה ביום א' לעשות היכר לסעודת פורים [לצאת
דעת הירושלמי וכמ"ש בשו"ע סי' תרפ"ח ס"ו]. אע"ג
דביו"ט לא מצינו כן [שיעשה סעודת יו"ט ביום א'
אחר השבת]. מכל מקום הכא בפורים שאני דמחמת
רבי קרא "לעשות אותם" קאתי כדאיתא בירושלמי
הנז' לעיל עיי"ש, ועכ"פ לפי הנז' שרק משום היכר
עביד לסעודה ביום א', ודאי ניתא דלא קשה מצד לא
יעבור".

ובפר"ח [סי' תי"ט כתב דלא קי"ל כהירושלמי אלא
עושין הסעודה בשבת], אמנם בסי' תרח"ף
וסי' תרצ"ה מסיק לקיים שני ימים בשבת קדש ויום
א' בסעודה ומשלוח מנות, וכן הצנועים עושים גם
בשבת קדש ומצד חסידות¹, ומה שכתב בפר"ח שם
[שאינן לעושה הסעודה בשבת] מצד אין מערבין
שמחה בשמחה צ"ע מאי שנא ביום טוב שחל בשבת
קדש [שאינן עושין סעודת יו"ט למחר ביום א'], אלא
על כרחך שבת קדש עונג נקרא ולא שמחה כמ"ש
בכור שור (סוף תענית) מובא ביד אפרים (סי'
תרפ"ח ס"ק ח') "דלא נצטוינו בשבת על השמחה"²,
ועיין רש"י פסחים (סח:) ד"ה דבעינן נמי לכס.

של זה, היינו לומר שזמנם הקבוע בעלמא היכא
דאפשר, זמנו של זה לא כזמנו של זה, אבל לא לעכב
היכא דלא אפשר כגון היכא שמקדימין].

ועיקר דבר זה, אם זמנן של זה לא כזמנו של זה
הוא דוקא היכא דאפשר, תליא בפלוגתא
דרבנן ורבי יוסי, כמבואר בגמ' שם (דף ד:): "דתניא
הל להיות בערב שבת מוקפין וכפרים מקדימין ליום
הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום רבי יוסי אומר
אין מוקפין קודמין לעיירות אלא ואלו קורין בו
ביום, מ"ט דתנא קמא דכתיב בכל שנה ושנה מה כל
שנה ושנה עיירות בארבעה עשר וזמנו של זה לא
זמנו של זה אף כאן עיירות בארבעה עשר וזמנו של
זה לא זמנו של זה ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה
ושנה אין מוקפין קודמין לעיירות אף כאן אין מוקפין
קודמין לעיירות שאני הכא דלא אפשר, מאי טעמא
דר' יוסי בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין מוקפין
קודמין לעיירות אף כאן אין מוקפין קודמין לעיירות,
ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה זמנו של זה
לא זמנו של זה אף כאן זמנו של זה לא זמנו של זה,
שאיני הכא דלא אפשר". [הרי מבואר דרבנן דר' יוסי
ס"ל דזמנו של זה לא כזמנו של זה הוא אפילו היכא
דלא אפשר, ור' יוסי ס"ל דהיכא דלא אפשר כגון
שמקדימין קריאתה אינו מעכב אם זמנו של זה בזמנו
של זה, ובגמ' מוקי למתניתין כר' יוסי]. ועיין שו"ת

ד) וסכרא זו כתבו כיוצא בזה החשב"ן (ח"ג סי' רצ"ח) והפר"ח (סי' תרפ"ח ס"ק ו') ומחצית השקל (שם ס"ק י') לדחות
ראית מהרלב"ח (סי' ל"ב) דהבבלי חולק על הירושלמי וס"ל דעושין הסעודה בשבת מדאמר בגמ' (מגילה ל.) פורים
שחל להיות בערב שבת רב אמר מקדימין פ' זכור כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה ושמואל אמר מאחרין כיון דאיכא
מוקפין דעבדי בחמיסר עשיה וזכירה בהדי הרדי קאתיין, ועשיה היינו הסעודה. הרי מוכח דעושין הסעודה בשבת, וכי
לדחות כיון שעיקר הסעודה שעושין בט"ז הוא בשביל ט"ו שחל להיות בשבת ואינה אלא תשלומי ט"ו שייך שפיר למימר
עשיה וזכירה בהדי הרדי קאתיין עיי"ש, ולפ"ז שפיר יוצדק מ"ש מוח"ז זצ"ל כיון "שרק משום היכר עביד לסעודה ביום
א' ", זאת אומרת שאינה אלא תשלומי ט"ו שלא היה ניכר בו סעודת פורים, אין בזה משום ולא יעבור. וע"ע קרבן נתנאל
(מגילה פ"א סי' ז' אות ד') ומה שהשיג עליו בברכי יוסף סי' תרפ"ח אות ט"ו, וע"ע מחצית השקל (שם).

ה) וכ"כ בברכי יוסף (שם) דהמחמיר לעשות הסעודה גם בשבת תבא עליו ברכה עיי"ש. ועי' העמק שאלה (שאלות פ'
ויקהל אות כ"ג) שכן הוא דעת השאלות שהסעודה היא בשבת, לפי שדעת השאלות שם שמשלוח מנות בשבת
עיי"ש. ואין דכריו מוכרחין שהוא כתב כן לפי הגהתו בשאלות שכתב דבזמן חכמים הראשונים שהיו בקיאים בחשבון
העיבור היה מקרא מגילה בשבת, והגיה בדבריו משלוח מנות בשבת, משום דמקרא מגילה לעולם לא היתה נקראת בשבת
עיי"ש. ואין זה מוכרח דהא מפורש בפירש"י (מגילה ה. ד"ה ערב) בביאור דברי הגמ' שם דפריך ארב דאמר פורים שחל
בשבת ערב שבת זמנם, ופריך ערב שבת זמנם והא שבת זמנם, ופרש"י דחכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה הם שתיקנו
להקדים משום גזירה דרבה אבל בזמן אנשי כנסת הגדולה קראו המגילה בשבת, וכן הוכיח בפני יהושע שם מרש"י, ועיין
בטורי אבן שם שכתב שזה דוקא לרבה, אבל לרב יוסף מתחילת התקנה בזמן אנשי כנסת הגדולה תיקנו להקדים כשחל
בשבת עיי"ש.

ו) וכ"כ בתשב"ץ (ח"ג סי' רצ"ח) עיי"ש. וכ"מ מדברי המג"א (סי' תקמ"ו ס"ק ד') דבשבת ליכא משום אין מערבין שמחה
בשמחה, ומה"ט עושין נשואין ערב שבת סמוך לחשיכה ועיין מחצית השקל שם וברמ"א סי' של"ט ס"ד. וע"ע מג"א

באגרת בלי טעמים כלל ליכא חששא דשמא יעבירנו,
ומותר גם מצד זה.

על כן בכהאי גוונא שכבר יצאו בקריאת המגילה,
והחכם מקבץ רבים [ורבים מדכרי אהרדי עיי
תוס' חדשים מגילה שם] וקורא המגילה כסדרן ודורש
בין הפרשיות, א"כ ע"י זה יצאו ידי מגילה בזמנו
כקיי"ל בשו"ע (סי' תר"ץ ס"ה וסעיף י"ג) [דקראה
סירוגין יצא, וכן אם היה דורשה יצא], ונתקיים
והימים האלו נזכרים ונעשים בכל דבר, ואם כי עשיתי
כן, אמינא הלכה ואין מורין כן, כי יש לחוש בזה"ז
שלא לגרום זילותא לגזירת רז"ל חלילה, והפרו
תורתך משום עת לעשות לד', והיינו טעמא דשופר
והיינו טעמא דמגילה שמא יעבירנו על אשר גדרו
רבתינו ז"ל, וכשם שקבלתי שכר על הדרישה כך
אקבל שכר על הפרישה וע' ביצה (דף כ.) מעשה
בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביו"ט
חברו עליו תלמידי שמאי הזקן כשכש להם בזנבה
ואמר לזבחי שלמים הבאתיה, וע"ש בפר"י "מרוב
ענותנותו של הלל היה משנה מפני השלום". (ובזה
אמרתי בחידושי אגדה ליישב מה שכתוב בפסקי
תוספות מסכת תענית (אות ח') "ת"ח כל אחד מודה
לחבירו בין על האמת בין על השקר", שהרי הלל
הזקן היה משנה ומודה להם אף שלפי דעתו אין
האמת כן). ואתה דע לך וגדול השלום וכי'. והנה כאן
אין דורש ואין מבקש בעניני פורים שחל בשבת,
ורציתי לקיים דברי המג"א (סי' תרפ"ח ס"ק ט')
לדרוש עכ"פ לאנשי ביתי הי"ו, והייתי מתרגם
ומסביר ודורש מן המגילה בלשונו אל הילדים הי"ו.

העיבר"י

רלה

ד פורים דמוקפים שחל יום ט"ו אדר בשבת →

השנות על סדר פורים המשולש להגריה"ז
[המצורף אח"ו]

ע"ד אשר הדפיסו פה אודות פורים של האי שתא
תרס"ג, שט"ו באדר הוא בשבת, מהרח"י
זוננפלד איזהו הנהגות, ולדעתי ישנו פה דברים שלא
כהלכה ע"כ אזכירם למען לא יסמכו עליו להלכה
למעשה ואני כמוזכיר וביד חכמי הדור להכריע בס"ד.

ולפ"ז מקשה הש"ס שפיר מאי איריא פורים
שהחויב היא כדי לקיים ממילא מצות מגילה
בעיקר זמנה, ותיפוק ליה דבלא"ה חייב לדרוש
מענינו של יום אפילו ביו"ט מתקנת משה ומסתמא
כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וממילא ידעין
דבפורים נמי עיקר החיוב הוא לדרוש אגרת פורים
כדי לקיים מצות מגילה בזמנה, דהא השתא נמי
דאמרה ריב"ל נמי לא הוצרך לפרש דאיירי באגרת
פורים, אלא ממילא שמעין לה מסברא כיון דחייב
לדרוש מענינו של יום החיוב הוא על אגרת המגילה
כדפרישית כן נ"ל נכון" עכ"ל. (וע"ע מ"ש שם
בדיבור הקודם). וכ"כ המחצית השקל (סי' ש"ח ס"ק
י' וסי' תרפ"ח ס"ק ט' וסי"ק י"ב) להוכיח מגמ' הנו'
דלא כפר"ח שאוסר לטלטל המגילה בשבת, דהא
מותר ללמוד מתוכה ולדרוש ממנה בפורים שחל
בשבת, ובדרשה לא גזרין עיי"ש.

ועוד נראה [הא דלא חששו בדרשה משום גזרה
דרכה] דמסתבר מאחר [שלדרוש מענינו של
יום] הוא דמרבנן אין גזרין שמא יעבירנו, דומיא
דולד הטומאה במס' ביצה (דף חי.) שמטבילין אותו
ביום טוב [שכתבו שם התוס' ד"ה נגזור "דלא פריך
נגזור שמא יעבירנו לפי שאינו להוט כל כך להטבילו
כיון דליכא אלא טומאה דרבנן"], ואת"ל שלהוט מכל
מקום אחרי שכבר יצא וקרא ביו"ד, ונתן מתנות
לאביונים, א"כ אחר כך לקרוא עוד הפעם דקיי"ל
במגילה כרב יוסף שאמר הטעם דאין קורין המגילה
בשבת משום שעניניהם של עניים נשואות למקרא
מגילה, שיודעים שבעת קריאת המגילה נותנים מתנות
לאביונים, וכשיקראו בשבת לא יהא אפשר לשלוח
להם, לפי ששולחים להם ע"פ רוב מעות ויצטערו
העניים, ואף דרכה ורב יוסף הלכה כרבה, הכא שאני
דתניא כוותיה דרב יוסף עיי"ש, [ועי' תוס' מגילה
(ד: ד"ה ורב, ועיין בטורי אבן שם שכתב דרב יוסף
לית ליה במגילה טעמא דרבה שמא יעבירנו ועיי"ש].

ועוד נראה לפמ"ש התיו"ט (מגילה פ"א מ"ב)
הביאו בבאר היטב (סי' תרפ"ח ס"ק ו') הטעם
דאין קורין המגילה בשבת משום דאין בקיאין
בקריאת הטעמים ואיכא למיגזר שמא יעבירנו וילך
אצל חכם, משא"כ בספר תורה בקיאין, ובוה מיישב
קושייתו למה אצל ספר תורה לא גזרו שמא יעבירנו
עיי"ש. נמצא לפי"ז אם דורשה וקורא את המגילה

ודורשין בענינו של יוס, ואמר בגמ' דפורים איצטריכא ליה מהו דתימא נגזור משום דרבה קמ"ל, ואם הדרשה הוא מתוך המגילה, בזה שפיר קמ"ל דבדרשה לא גזרי' שמא יעבירו וכמ"ש במחצית השקל (שם), והטעם דככהאי גוונא אחרי שכבר קרא המגילה בכרכה בערב שבת, על כן שוב בשבת בלא ברכה אם דורש בה, אין לגזור שמא יעבירו, אמנם אי האי שואלין ודורשין איירי בדרשה בעל פה כנהוג, איזהו שמא יעבירו שייך [דקמ"ל דלא גזור], וכן כתב מפורש בפרש"י (מגילה שם) "לדרוש איגרת פורים ברבים" דייקי הלשון איגרת, וכ"כ בפני יהושע לדייק כן מדברי רש"י ע"ש, וכן בא"ר (סי' ש"ח ס"ק י' וסי' תרפ"ח ס"ק י"ג) מתיר לטלטל מגילת פורים בשבת וכ"כ הפמ"ג (א"א סי' ש"ח ס"ק י' וסי' תרפ"ח ס"ק ח') "דמותר לטלטל וללמוד בה ולדרוש ממנה ברבים" ועי' שערי תשובה (סי' תרצ"ג אות ב'), והבו דלא להוסיף עלה, על כן אם מייחדו לדרוש שפיר דמי.

→ ומה שכתב באות ו' ומ"מ אין למחות למי שאומר על הנסים בברכת המזון ביום ט"ז כשעושין הסעודה לפורים, הא לדעתי שבשבת הוא. וא"ל כי צריך לחזור ולברך ברכת המזון. ומה שכתב ומה שאומרים בימים ההם "בזמן הזה" קאי על כל החדש, מי שמע כזאת¹, והרי מפורש בשו"ע (סי' תרצ"ג סע' ב') שאין לומר על הנסים אפי' בט"ו,

לא תשא אם הוא שמח ומברך לו יתעלה על שהחיהו וקיימו עד הזמן הזה", וכ"כ בא"ר (סי' כ"ב סק"א), (וע' תוס' סוכה מו. ד"ה העושה דמה"ט מברכין שהחיינו במגילה מפני שמחה שיש בה), וכאן אין ספק כי אם ודאי בעי ברכה [כמו גבי חנוכה] דאמרו בגמ' שבת (כג.) סוכה (שם) הרואה מברך שתים שהחיינו ושעשה נסים, ולדעתי יכרך כל ג' הברכות, ורק אם רוצה לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" שפיר דמי לכו"ע כנ"ל, ולכתחילה מצוה להדר אחרי עשרה, אך כדעבד אם לא נמצא לו עשרה כהאי גוונא לא הפסיד הברכות כנ"ל, ויתברכו בשם א'.

ומה שכתב באות ה' לאסור לטלטל המגילה בשבת ט"ו, כ"כ בפר"ח (סי' תרפ"ח ו') אמנם במחה"ש (סי' ש"ח ס"ק י' וסוף סי' תרפ"ח ס"ק ט' י"ב) חולק, וכבר מבואר אצלנו באריכות [בסימן רכט ורל] אם מן ערב שבת היה מייחד לקרא בתוך המגילה, לכ"ע אין חשש מוקצה כמו דאי' בשו"ע (סי' ש"ח סע' ד') כתבי הקדש מותר לטלטלם אפי' שלא לצורך כלל כיון שמותר ללמוד בהם ועיין עוד שו"ע שם סע' כ"ב [דמוקצה] אם מייחדו מותר, הוא הדין הכא במייחדו בהכנה והערכה לקוראה ולדורשה מותר, ואדרבה צריכין לייחד המגילה ולדרוש בה לפרשה, וכן היו נוהגין כגמ' מגילה (דף ד.). דאמר רבי יהושע בן לוי פורים שחל להיות בשבת שואלין

בלילה, ואם נפשך לומר דשאני התם שיש לברכה על מה לחול תיכף, שהוא בקריאה, ולכן מועיל נמי אם מכויז נמי על המצות שלאחר זמן, הכא נמי יש לברכה שהחיינו לחול תיכף על חלק מן המצות הנוהגות ב"ד שהוא מתנות לאבינוים. (ומה גם אם מחמיר על עצמו לקיים ביום י"ד משלוח מנות וסעודה לצאת דעת הי"א שכר"ן מגילה) מועיל נמי אם מכויז לצאת בו על חובת היום של ט"ו ועל הסעודה של יום א', שהם הכל המשך אחד, גם צריך לומר לדעת מוח"ז זצ"ל שזה דוקא בקריאה דיום יכול לברך שהחיינו, שאז יש לברכה על מה לחול, משא"כ בקריאה דלילה דאין לברכה על מה לחול, דעדין לא הגיע זמנה של שום מצוה מהמצות. ולגבי ברכת שעשה נסים שכתב מוח"ז זצ"ל דיברך אפילו אי נימא שאינו מברך על מקרא מגילה, הנה לא מיכעיא לדעת המאירי הנו' שכתב גבי חנוכה דאפי' אינו מדליק ואינו רואה נר חנוכה יכול לברך בכל לילה שעשה נסים, פשוט דה"ה הכא בפורים יכול לברך כמ"ש בביאור הלכה שם, אלא אפילו לדעת המחבר בשו"ע (סי' תרע"ו ס"ג) שצריך עכ"פ להיות רואה נר חנוכה כדי לברך שעשה נסים, לא גרע קריאת המגילה ביחיד אף שאינו מברך על קריאתה, לברך אז שעשה נסים, מרואה נר חנוכה שלא קיים המצוה ואפ"ה מברך שעשה נסים, כיון שבאמת הוא הזמן שנעשה נסים לאבותינו, וא"כ הכא נמי, ומ"ש בברכי יוסף הנו' דאם אין לו מגילה יברך שהחיינו אך לא יברך שעשה נסים, שאני התם שאינו קורא כלל את המגילה, אלא שבשו"ת הרדב"ז (ח"ב חרס"ה) כתב שאם אינו יוצא ביחיד לא יברך שום ברכה מהברכות. וככף החיים (סי' תר"צ) כתב דיברך שעשה נסים ושהחיינו בלי שם וכמלכות. וע"ע בס' פורים משולש להרב שריה דבליצקי (עמ' ל"ג ועמ' מ"ח מ"ט פ' קי"ב קי"ג).

יג) דהא מהאי קרא "והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה" יליף בירושלמי (פ"ק דמגילה ה"א) דכל החדש כשר לקריאת המגילה, וקאמר עלה בירושלמי ובלבד עד ט"ו משום דכתיב ולא יעבור, הרי דליכא למילף מהאי קרא על כל החדש כולו.

[כדי להבין על מה נסוב השגות הגהמ"ח וצ"ל הבאנו את מקורם]

סדר הפורים המצולש

→ והוא מנהגי ימי הפורים בשנה זאת היא שנת תרס"ג לפ"ק בעה"ק ירושלם תוכב"א. הוגה ונתקן ע"י כבוד הרה"ג המפורסם בתורה וכיראה כש"ת מוהר"ר יוסף חיים זאנענפעלד נ"י.

בשנה זאת וכיוצא בה בכל פעם שיחול יום ט"ו באדר (שהוא פורים של ירושלים בכל שנה) להיות בשבת, אשר זה לא יקרה כ"א בעתים רחוקות, או יצדק בתוככי עיר קדשנו להקרא הפורים בשם ימי הפורים בלשון רבים, כי שלשה ימים יחוגו בה בשנה זאת לפורים כאשר יתבאר בעז"ה.

א. יום י"ג באדר שהוא יום ה' פ' כי תשא הוא תענית אסתר כבכל שנה, ואחר תפלת המנחה נותנין מעות שקלים שאז הוא סמוך למגילה (ולא מאחרין עד סמוך לט"ו באדר כבכל שנה).

ב. בערב ליל י"ד באדר שהוא ליל ו' ערב שבת כי תשא לובשין בגדי שבת ומתאספין לבית הכנסת ומתפללין ערבית כבכל לילה ואין אומרים על הנסים (לא כתפלה ולא בברכת המזון) ואחר שמו"ע אומרים קדיש תתקבל וקורין המגילה בברכותיה ואומרים

וכתב כב"ח שם אם אמר מחזירין אותנו, אם כן לשיטתו כל שכן בט"ו לכולי עלמא חוזר, ועט"ז (שם ס"ק ג') ומפורש בשעה"כ אפי' לספק מוקף חומה כמו צפת ת"ו חברון ת"ו טבריה ת"ו, אע"פ שקורין גם בט"ו אין אומרים על הנסים מספק משום חשש הפסק, כל שכן בט"ו שהוא בכלל ולא יעבור וגו', ומפורש במהרל"ח עיקר סעודה בשבת וכמובא במג"א וט"ז (סי' תרפ"ח ס"ט), מיהו משום (ספק) [היכר סעודת פורים] עושין [אותה] בט"ו כדאיתא בירושלמי פ"ק דמגילה [וע"ע מ"ש מוח"ז וצ"ל בתשובה רכט ד"ה אך ובמש"ש בהערה ד], אך לא להזכיר על הנסים, ועי' מג"א (סי' תרצ"ה ס"ק ט') על כן יש למחות בזכירין בו על הנסים ותחת גערה במבין וגו' (משלי י"ז י').

ויש מחכמי ספרד אשר העתיקו לומר ביום א' בסעודה הרחמן יעשה נסים וכו' כדי לומר כמו אם שכח על הנסים, בפורים אומר אצל הרחמן וכו' כמ"ש סי' תרצ"ה בבה"ט ס"ק ה', ולא נ"ל כי לא יכול לומר בימים ההם בזה"ז כיוון שכבר עבר זמנו. - גם צריכין להגיה בנוסח על הנסים של אשכנזים שכי' על המלחמות, זה לא שייך כ"א בחנוכה, משא"כ בפורים לא היו מלחמות, והריגות לאו מלחמות והורג בשונאיהם נאמר, וצ"ל כנוסח ספרד על הנפלאות.

העיבר

(יד) שכתב דאינו חוזר, "כיון שיש קצת שייכות בימים אלו", משמע דוקא בט"ו אינו חוזר דעכ"פ יום ט"ו הוא פורים לכני כרכין, ואף לבן עיר איכא מציאות של קריאת המגילה בט"ו כמ"ש בשו"ע (ס"ס תרפ"ח) כשהיה בספינה או בדרך כי"ד ונודמנה לו אח"כ מגילה בט"ו, ולדעת הט"ו גופיה שם קורא אז המגילה עם הברכות, הזכירו מוח"ז וצ"ל לעיל, מה"ט אם אמר על הנסים אינו חוזר, משא"כ בט"ו אין לו שייכות ביום זה והסעודה שעושין אינו אלא משום היכר לסעודת פורים והשלמה ליום שבת כמ"ש מוח"ז בסמוך, לכן אם הזכיר חוזר, וכ"כ בלוח אר"י דמשמעות הפוסקים בסי' תרצ"ג שאם טעה ואמר על הנסים חוזר, אמנם כתב דלפמ"ש האחרונים בסי' ק"ח דכשמזכיר מאורע שאר ימים בתפלה הרי זה כשח בשוגג שאינו חוזר, הוא הדין הכא נמי דאינו חוזר, וכ"כ בעיר הקדש והמקדש (ח"ג עמ' שני"ה) עיי"ש. אמנם לפמ"ש המשנה ברורה (שם ס"ק ל"ח) בשם דה"ח שאם אומר "ביום ראש החדש הזה" וכיוצא בו שהוא שקר מוחלט חוזר (וע"ע שם סי' ק"ד ס"ו), וא"כ הכא מה שאומר "בזמן הזה" הוא שקר כמ"ש מוח"ז וצ"ל דאין המכוון על כל החדש, ועיין מ"ש לעיל בהערה הסמוכה, א"כ י"ל דחוזר, אלא דלדברי החיי אדם שהביא המשנה ברורה שם אפילו אם הזכיר דבר שהוא שקר ג"כ אינו חוזר עיי"ש. ובכל אופן לכתחילה בודאי יש למחות ביד מי שאומר, וכן בסדר פורים משולש להגר"י ועלך וצ"ל מפקפק בחידושו של הגרי"ח זוננפלד הנז', וע"ע כף החיים (סי' תרפ"ח ס"ק מ"ח) ובסי' שמחה לאיש (סי' ה') שאין לומר עה"נ בברכת המזון. וע"ע פורים משולש להרב שרי' דבליצקי (עמ' קל"ד קמ"ב קמ"ג) שהביא עוד אחרונים שכתבו כן.

זו) וכ"כ במנהגי "בית אל" (סע' מ"ו הובא בסי' יד אליהו מפתח לקבלת האר"י ז"ל ערך "מנהגי") ועל הנסים ביום א' אין אומרים לא בתפילות ולא בברכת המזון, כ"א מזכירין בהרחמן. וכ"כ שם בשם ס' שמח נפש וכ"כ בכף החיים נז'. וע"ע פורים משולש להרב שריה דבליצקי הנז'.

בסעודה ושולחין מעט מנות גם ביום ו' (המאירי).
ובכל סעודה שיאכלו אז אין אומרים על הנסים ברכת
המזון.

ה. יום ט"ו באדר שהוא יום שבת קדש פ' כי תשא
מתפללין כבכל שבת ואומרים על הנסים בכל
התפלות ובכל ברכת המזון, ובשחרית אחר שגמרו
תפלת שחרית מוציאין שני ספרי תורה בא' קורין
שבעה קרואים בפרשת כי תשא ובשניה קורין
למפטיר ויבא עמלק, ומפטירין פקדתי את אשר עשה
עמלק כמו בפרשת זכור, ואין מזכירין נשמות ואין
אומרים אב הרחמים. (והנהגין לומר מזמור של
פורים יש שאומרים אותו ביום זה מלבד מזמור שיר
ליום השבת ולדעת הגר"א ז"ל אין אומרים אותו מפני
שמזמור של שבת דוחהו), ומצוה להרבות במאכלים
וביין בשבת זו לצאת ידי סעודת פורים ג"כ, וכן צריך
לשלוח מעט מנות בשבת ג"כ לשכנו הקרוב אל ביתו
במקום שיש עירוב, ושואלין ודורשין בעניני פורים בו
ביום. במנחה אין אומרים צדקתך. (המגילה אסורה
בטלטול כל שבת זו אע"פ שמותר לטלטלה בשאר
שבתות (מה"ש בד' הפר"ח סי' תרפ"ח).²)

→ **ו.** יום ט"ז באדר שהוא יום א' פרשת ויקהל לובשין
בגדי שבת כמו אתמול ומתפללין כל סדר התפלות
כמו בכל יום בלי שינוי אלא שאין אומרים תחנון ולא

אשר הניא ושושנת יעקב (למנהג האשכנזים) ואתה
קדוש³ קדיש בלא תתקבל עלינו לשבת ק"י,
(ופוקדין איש את רעהו בלשון יו"ט מאחר שהוא זמן
קריאת המגילה).

ג. למחר בבוקר יום ערב שבת כי תשא מתפללין
סדר התפלה עד אחר שמו"ע כבשאר הימים, ואין
אומרים על הנסים ואין קורין ויבא עמלק אלא לאחר
תפלת שמו"ע אומרים חצי קדיש ותיכף קורין
המגילה בברכותיה ואומרים שושנת יעקב אשרי וביא
לציון קדיש תתקבל וגומדין כל סדר התפלה ופוקדים
איש את רעהו בלשון יו"ט. (וקריאת המגילה בשנה
זו בין בלילה ובין יום י"א שצריך לזוהר בה מאד
שתהיה בעשרה דוקא כיון שאינה בזמנה לכן צריכין
הנשים ג"כ לשמוע בביהכ"נ דוקא, ואם אי אפשר
להן לבוא לביהכ"נ צריך לקבץ עשרה לביתן, (אפי'
בשכר) כדי לקרות בעשרה ואם אי אפשר בשום אופן
בעשרה ומוכרח לקרות ביחיד לא יברך אז על
המגילה לדעה זו (כ"נ לד' הפר"ח סי' תר"צ) וספק
ברכות להקל).

ד. אחר התפלה הולכין לבתיהם בשמחה ונותנין
"מתנות לאביונים" לכל הפושט יד כמו בפורים
שבכל שנה, אבל אין שולחין "משלוח מנות" ולא
עושין סעודת פורים (ויש אומרים שמרבין קצת

א) שמעתי מפי גדול א' (שכחתי מי הוא) שע"פ הקבלה אין אומרים אז ואתה קדוש, כיון שאז אינו פורים (ופסוק ואתה
קדוש נא' במזמור של פורים) ואין דבריו מוכרחים, ואין לנו עסק בנסתרות, ופוק חזי מאי עמא דבר רהן ספרדים והן
אשכנזים אומרים וא"ק אחר קריאה זו ג"כ, דבקריאת המגילה לצאת י"ח תליא מילתא (ובשחרית אומרים אותה ג"כ
בובלצ"ג).

ב) הגם שהמחזה"ש מתמיה על הפר"ח בזה ומסביר להתיר הטלטול אפי' בשבת זו משום דחזיא לשאול ולדרוש בה, נראה
ליישב דעת הפר"ח על שבת זו דכיון דהאי יומא עיקרא דמגילה היה צריך להיות בקריאה ומה אסורה וכיון דמעיקר
מלתא דידה אסורה אדם בדיל מניה ומקצה מדעתו יותר מאחר דאיסורא דקריאה רביע עלה דהיא מלתא דידה ובלמוד אין
רגילין בה אלא בחומשין, משא"כ בשאר שבתות אע"ג דאין רגילין בה בלימוד כיון דליכא איסורא רביע עלה וגם אין
מילתא דידה בקריאה אינו מקצה אותה מרעתו מלימוד או מעיון בה לפעמים כשיצטרך, אלא דיש להקשות ע"ז מ"ש מכלי
שמלאכתו לאיסור דג"כ עיקרו למלאכת איסור ואפ"ה מותר לטלטלו לצורך גופו לדבר היתר, ויש ליישב זה ג"כ דסתם כלי
משמש לכמה דברים (כיון דיש שם כלי עליו) אבל סתם מגילה בהאי יומא (לולא האיסור) הוא רק לקריאה דמי ילמוד
במגילה שצריך לגלול ולכרוך כעת כמו חומשין העשויים לפותחם ולסגורם בנקל, אלא דבשאר שבתות דאין שום איסור
רביע עלה לא בדיל מינה כ"כ ולא נקראת מוקצה משום לפעמים ג"כ דהיינו שיכול להיות שלפעמים יצטרך לעיין בה אבל
בהאי יומא דאיסורא דקריאה רביע עלה בדיל מינה ביותר וכיון דאיתקצאי מקריאה דהיא מלתא דידה אתקצאי נמי מלימוד
דלפעמים, (ולד' הראב"ד איסור טלטול מוקצה הוא נמי משום דררא דהוצאה א"כ הוי כחודא גזירה עם איסור קריאתה
בשבת זו ואף שאינו דומה ממש ודו"ק), להכי אין בידינו להקל נגד ד' הפר"ח בזה (ומה גם דהי' מרא דהאי אתרא קרתא
קדישא ירושלים ת"ו). חס סדר הפורים המשולש. נסדר בשנת תרנ"ו מטוב לב לפ"ק. מאת המו"ל חיים פנחס בר"פ הכהן

המגילה בשבת גזירה שמא יעבירוה ברשות הרבים, ומתנות לאביונים במעות ג"כ אי אפשר ליתן בשבת, והסעודה אם יעשה בשבת לדעת הירושלמי לא יצא דכתיב לעשות אותם (משמע מעכשיו) ימי משתה יצא זה (שבת) ששמחתו בידי שמים (מכבר) ואינו מתקנת מרדכי, ומשלוח מנות נמי שייך להסעודה, הלכך קריאת המגילה מקדימים ולא מאחרים משום דכתיב ולא יעבור, ומתנות לאביונים נמי מקדימים משום צורך העניים, והסעודה ומשלוח מנות מאחרים ולא מקדימים משום טורח צרכי שבת, ועל הנסים וויבא עמלק אין אומרים אלא בזמנם).

תם סדר פורים המשולש נסדר בשנת תרנ"ו מטוב לב לפ"ק מאת המו"ל חיים פנחס בר"פ הכהן

"למנצח יענך". אין מזכירין על הנסים לא בתפלה ולא בבהמ"ו, אחר התפלה פוקדין איש את רעהו בלשון יו"ט (משום הסעודה שהיא בו ביום כדלקמן) ואוכלים מעדנים ושולחין משלוח מנות אבל אין חייבים בו במתנות לאביונים. אחר חצי היום מתפללין מנחה ועושין הסעודה של פורים ושמחין שמחת פורים ואין אומרים על הנסים אז גם כן בברכת המזון (ומ"מ אין למחות ביד מי שאומר אז עה"ג בבהמ"ז כיון שהוא סעודת פורים, ומה שאומרים בימים ההם "בזמן הזה" קאי על כל החדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה) (שמעתי מפי הרה"ג מוהר"ר יוסף חיים זאנענפעלד נ"י).

(הטעם לכל זה בקיצור הוא משום דאין קורין

פּוּרִים

שנת תרע"א

בש"ס מגילה (ו'): אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. ונראה דרק שאינו יוצא בה ידי חובתו אבל מצוה איכא. דהנה ענין סעודה הוא כעין מה שמצינו (שיה"ש רבה פ"א) שעושין סעודה לגמרה של תורה. כי אחר הגמר של מצוה באה הארה אלקית וצריכין לעשות לה חיזוק וקיום שלא תתפרד. וזה נעשה ע"י הסעודה. וכעין שפירש"י (ויקרא י"ט ט"ז) גבי לא תלך רכיל שתרגימו לא תיכול קורצין שבאכילה עושה חיזוק שדבריו מקוימים. וזהו נמי הענין של סעודת פורים. שאחר התגלות האורות הגדולים בקריאת המגילה. כי מגילה כשמה שנתגלה הנעלם. וכידוע בכתבי האר"י ז"ל. צריכין לעשות חיזוק שישארו האורות וע"כ עושין סעודה גדולה ושמהה יתירה. ומאחר שעיקר קריאת המגילה ביום כמ"ש התוס' (מגילה ד'. ד"ה חייב) דעיקר פרסומי ניסא הוא בקריאה דיממא. הרי בודאי האורות המתגלין ע"י קריאת המגילה ביום יותר נעלין משל לילה. וע"כ לאותן אורות של יום צריכין לעשות חיזוק ביום דוקא אחר קריאת המגילה של יום. והאוכלה בלילה לא יצא י"ח. שהרי עדין לא באו ואיך יעשה להם חיזוק. אבל מ"מ לאותן האורות של לילה בודאי מצוה לעשות להם חיזוק וקיום:

וי"ל עוד בלשון אחרת. דהנה כתיב נזכרים ונעשים. ובגמ' (מגילה ל'). כדי שלא תיקדום עשי' לזכירה. אף דבכל מקום עשי' קודמת ושמור הוא מדת לילה וזכור הוא מדת יום. הטעם דבכל מקום ע"י העשי' מעוררים הזכירה. וכאן האורות גדולים כ"כ שא"א לעוררם ע"י העשי' רק באים מאליהם וצריכין לעשות להם כלי ע"י העשי'. וע"כ סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא. שהרי הקדים עשי' לזכירה. וכל זה לגבי הזכירה דיום. אבל לגבי קריאת המגילה דלילה שפיר הוא עשי' אחר הזכירה ומצוה היא. וכן משמע

בתוס' הנ"ל שכתבו דעיקר הסעודה ביממא. משמע דעל כל פנים מצוה איכא אלא דאינו יוצא בה:

במדרש (אסתר פ"א) והי' חייך תלואים לך מנגד זה מעת לעת מהסרת טבעת. ופחדת לילה ויומם בשעה שהכתבים פורחים. נראה פירושו. דהנה באגרות הראשונות היו דברים סתומים. וכאשר נסתכל בפשוטי הכתובים נראה כי שני מיני כתבים היו. מגילת סתרים להשמיד את היהודים ח"ו. והכתב הגלוי הי' רק להיות עתידים ליום הנה ולא פורש בו מה יעשה. ומוכן שמגילת הסתרים הי' רק בידי הראשים המפקדים את צבא המלחמה לציוות לאנשי המלחמה. והכתב הגלוי הי' לאנשי המלחמה שיהיו מוכנים ליום ההוא. ובמדרש (ס"פ ז') אומות העולם דבריהם סתומים להיות עתידים ליום הזה ולא פירש אם להרוג אם ליהרג. ואף דלעיל מיני' כתיב להשמיד וגו'. מזה נראה ג"כ דשני מיני כתבים היו. ונראה שהמן הרשע ימ"ש התחכם שלא יתדעו היהודים תיכף ומיד שעליהם נאמרים הדברים למען לא יגרום להם השינוי והשמיעה הפתאומית להתפעלות גדולה. כי עי"ז בודאי ישובו בתשובה שלימה והוא יצא בבושת פנים. ע"כ התחכם שיהי' הדבר סתום ובסוד. ובודאי היהודים ירגישו לאט לאט ואע"ג דאינהו לא חזו מזליהו חזו. ועכ"פ לא יהי' הדבר ברעש כ"כ רק בקרירות ולא יתעוררו כ"כ לתשובה. ויצאה לו עצתו זו משרשו המר עמלק ימ"ש שנאמר עליו אשר קרך בדרך ופירשו בו מלשון קרירות. שקליפת עמלק היא לקרר את האדם. [וע"כ בשביל שרפו ידיהם מן התורה. היינו שלא התחזקו ברגש הנפש ובחיות בתורה. כי רפיון ידיך הוא היפוך החיזוק. ובהה המשיכו עליהם אז קליפת עמלק הרוחנית שהיא קרירות כנ"ל. וכמו ששלטה עליהם קליפת עמלק הרוחנית. לעומתה התעורר עמלק הגשמי ובא והלחם.

זמנות
דיעבד
הנסים
מקרא
כנ"ל,
לניסן
סדר
משום
בידי
לשבט
סמוך
הסמוך
הסמוך
מי הא
ות זה
אבל
א והכי
וכו'
דאף
אשון.
ושנה
ואפי'
שבט.
אמרנו
דייתא
למאי
וע"כ
שבט.
עמלק
הלכה
סברת
שוב
עמלק
שגם
קריאה
ואף
מאחר
אלא
ין לה
לדייק

ומה שנהנו מסעודתו של אותו רשע. ויש לומר ששני אלה מקבילים לענין מפוזר ומפורד, ההשתחואה לצלם הפרידתם משרשם בעליונים שהוא ענין מפוזר, ומה שנהנו מסעודתו של אותו רשע שנעשתה בשביל שחשב שהגיעו שבעין שנין ולא אפרקו תו לא מפרקו, והי' נראה כאילו הסכימו עמו שלא יהיו נגאלים אלא יהיו מפוזרים בגוים ח"ו, הנה הוא ענין מפוזר, ועוד יש לומר היות ידוע שהסעודה נעשתה למשכם בחטא התאוה, וכבר אמרנו במק"א שחטא התאוה עצמה היא גורמת פיזור איש מרעהו שכל אחד הולך אחר תאית נפשו למלאותה ודבר אין לו לזולתו, והוא היפוך היות כולם כאיש אחד ומרגיש ענין חברו, וע"כ מחמת שני הטאים אלה התפשט כח עמלק מפוזר ומפורד לשלוט על ישראל, ובוה מצא המן מקים להלשין על ישראל שהם מפוזר ומפורד: ולפי האמור יובן מה שבשושן הרגו

באשלמותא, היפוך מפוזר והיפוך מפוזר, וע"כ בשושן שזכו להיפוך מפוזר והיפוך מפוזר היו"ט שלהם בעת סיהרא באשלמותא, משא"כ שאר היהודים שלא זכו רק להיפוך ממפורד כנ"ל ולא להיפוך ממפוזר ע"כ היו"ט שלהם בי"ד בעוד הסיהרא איננה כל כך באשלמותא:

ולפי האמור יש לומר דמוקפין שיש להם מעלה זו שהחזימה מצרפתן, והיינו שקדושת החומה שמימי יהושע עדיין מרחפת עליהן ומצרפתן, וכשנתוסף להם מה שהשיגו המעלה היפוך מחטא השתחואה לצלם שהוא מפוזר, הרי יש בידם שתי מעלות היפוך מפוזר מצד החומה, והיפוך מפוזר משום שנהפוך ענין החטא, ע"כ הם בדרגא חדא עם שושן ויש להם היו"ט נמי בזמן סיהרא באשלמותא:

שנת תרע"ח

→ **ד**יש להתכונן על המנהג לאחר הסעודה עד סוף היום, והרמ"א לא הזהיר אלא שתהא רוב הסעודה ביום, ולמה לא נימא בזה זרזוים מקדימין למצוות, ובכתוב נזכר לעשות איתם ימי משתה ושמחה ומשלוה מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, הרי שהקדים המשתה ושמחה למשלוה מנות ומתנות לאביונים, ובוה י"ל שהושישין שמא מחמת שכרות ישכח את אינך מצוות, מ"מ אחר שקיים אינך מצוות היו צריכין להזדרז בקיים מצוות הסעודה לקיים מצוות זרזוין, מה שאין המנהג כן: ונראה דהנה כבר אמרנו במק"א דענין סעודת מצוה בכל מקום היא מעין מה שאמרו ז"ל (סיהש"ד פ"א ט') שעושין סעודה לגמרה של תורה דדייק לה מהא דשלמה המע"ה עשה סעודה אחר השיגו החכמה, והטעם י"ל דאורות העליונים באשר הם גבוהים ומרוממים מן האדם אינם מתקיימים כ"כ בנקל אצל האדם, וכמ"ש בתורה (משלי כ"ג) התעוץ עיניך בי ואיננו, יחז"ל המשילוה לצפיר דרור שאינה מתאחדת כי עם האדם, ע"כ במעט היסח הדעת מסתלקת מן האדם, ע"כ צריכין לעשות חיזוק שיתקיים, והוא ענין הסעודה, וכמו באויביהם בשלושה עשר בו ובארבעה עשר בו, כי בשושן היו בידם שני טאים הנ"ל שגרם מפוזר ומפורד, וע"כ כשעשו התשובה הגדולה ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה באיביהם, ובודאי עשו תשובה מאהבה שזדונית נעשו כזכות, הרגו באויביהם שני ימים לעומתם שזכו להיות היפוך שני אלה מפוזר ומפורד, אך שאר היהודים אשר בכל מדינות המלך שהם לא נהני מסעודתו של אותו רשע ולא הי' בידם אלא חטא שהשתהו לצלם של נבוכדנצר שהוא מפוזר כנ"ל, וכשנהפוך הוא זכו להיות היפוך מפוזר אבל להיות היפוך מפוזר לא זכו, ע"כ הרגו באויביהם רק יום אחד, והנה הלבנה נפרצת לעתים זנבנית לעתים, והיינו משים קטרוג הלבנה א"א לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, וכבר אמרנו שזה גרם לדורות העדר אהבת רעים ודיבוק חברים, וע"כ לעתיד שיהי' אור הלבנה כמי קודם מעוטה יתאחדו כל ישראל כאיש אחד היפוך מפוזר, והלבנה תקבל תמיד את אור החמה במלואה, ולעומתה יהיו תמיד דבקים באביהם שבשמים תחתינים בעליונים מוח ולב, והיא הברית החדשה שלא תופר היפוך מפוזר, וע"ז מרמזת סיהרא

ויש ליישב קושית רש"י באופן שכל דברי חכמים קיימין, ורש"י והר"ף לשיטתייהו. דהנה בגוף הדבר בזמנה"ז הואיל ומסתכלין בה אין קורין איתה אלא בזמנה יש להבין, מאחר דאנשי כנה"ג תקנו כל אלו הזמנים ורמזים במגילה איך ב"ד שלאחריהם יכולין לבטלם מפני שום טעם, ובשלמא לרש"י דהיא לאפרושי מאיסרא דחמץ בפסח ניהא, אבל לאינד פרושי שהביא הר"ף משום מתנות לאביונים או משום דמסתכנים להעמיד דתיהם איך עקרינן תקנתא דתיקנו אנשי כנה"ג, וגדולה מזו ריש כתובות תקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן, מה גם תקנתא דאכנה"ג:

ונראה דהנה בגמ' איפליגי היכן רמיזא, רב שמן בר אבא אמר ר"י זמן זמנא זמניהם, ורשב"ג מכימין אשר נחו בהם היהודים, ואף דאינו מבואר בגמ' מאי בנייהו ככל שיטת הש"ס דהיכי דאיפליגי אמוראי כה"ג מסיים הש"ס מאי בנייהו, ואם אינו מיצא קאמר משמעות דורשין איכא בנייהו, וכאן שתיק ל"י, ונראה שהי' כ"כ פשוט לחכמי הש"ס מה דבנייהו עד שלא הוצרכו לאומרו, דלמאן דדריש זמן זמנא זמניהם לא יכולין שום ב"ד שלאחריהם לבטל מחמת שום טעם, אבל למאן דדריש מכימין אשר נחו בהם היהודים, יש לומר דוקא בזמן ניהא כמו אותן הימים, אבל בזמנה"ז שישאל מדוכאין בדקדוק עניות ר"ל, ויש טעם לבטל מחמת מתנות לאביונים, אי בפשיטות כשמסתכנין להעמיד דתיהם, ישיב אינם כימים שהיו או ימי ניהא שוב יכולין לבטל, דכיון שאתה מקישן לאותן הימים שיהיו שוים, שוב הקישן לכל צד, היינו שיהיו ימי ניהא, ואם לא לא:

ולפי האמור י"ל דבהא פליגי נמי רע"ק וחכמים, לדעת רב שמן בר אבא אמר ר"י דמפרש טעמא דמתני' משום דרשא דזמן זמנא זמניהם, ורבנן לא פליגי עלי' על עיקר זמן קדימת הקריאה, דבזה לא שייך פלוגתא, דהרי הדבר מפורסם שנה אחר שנה דכמה וכמה כפרים יש, והוא דבר דשכיח טובא, והכל יודעין כיצד נהגו אשתקד, ומאין

להיפוך להכדיל בלה"ר שפירש"י לא תלך רכיל בעמך, שהי' משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה והוא גמר חיזוק שדבריו מקוימים וכי', משם נשמע לכאן שענין הסעודה היא לעשות קיום וחיזוק למה שמשגיגים מן הדברים העליונים שאינם מתקיימים כי"כ בנקל אצל האדם, וזהו שעושינן סעודה לגמרה של תורה, וכמו שלמה המע"ה בהשגת החכמה, שהם אינם מתאחדים כ"כ עם האדם ונוזקין לחיזוק, וזהו הענין בכל מה שזוכין מן הדברים העליונים, ועושינן סעודה לקיום אצל האדם ולא יסתלקו כל כך מהרה:

והנה בפירים כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ולשון זה לא מצינו בשום מקום, אלא ושמחה או ושמחתם, אבל לעשות אותם ימי משתה ושמחה לא מצינו, ויש לפרש דאימים קאי, לעשות את הימים שיהיו ימי משתה ושמחה, והיינו להכין את הלב לקבל את האורות הגדילים שמאירים בפורים ע"י המצוות, קריאת המגילה שהיא ענין התגלות דברים גדולים ונעלמים, וכן י"ל באינד מצוות משלוה מנות ימתנות לאביונים כמבואר בחכמי האמת ז"ל, ובה עושים את הימים ימי משתה ושמחה, היינו שנוקקים לעשות קיים לדברים האלה כנ"ל:

וי"ל שע"י המצוות שיפעות כל היום הארות גדולות, ולא דוקא בעת עשיית המצוות וקריאת המגילה, אלא שהמצוות פותחת שערי צדק והשערים לא יסגרו עד הערב, וע"כ אני אומרים על הנסים כל היום:

ומעתה מיבן טעם איחור הסעודה, כדי לעשות את הקיום לכל האורות השופעים כל היום:

בש"ס ריש מגילה א"ד אמר רבב"ח אר"י זו דברי רע"ק סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמנה"ז היאיל ומסתכלין בה אין קורין איתה אלא בזמנה, וברש"י ול"ג להאי לישנא דדריש זמן זמנא זמניהם, דהא רבנן דפליגי עלי' נמי דרשי ל"י אלא שהחמירו לאחר חירבן משום דמסתכלין בה, אך הר"ף גרס ל"י:

תתחיל הפלוגתא, אלא ודאי דרבנן נמי מודו בעיקר דין הקדימה, אלא דרשי ל"י מכימין, וא"כ רב שכן בר אבא ורשב"ג בהא פליגי דלרב שמן ב"א אר"י רע"ק דריש זמן זמנא זמניהם, וע"כ בזמנה"ז נמי איתא להא תקנתא, אבל רבנן דרשו ל"י מכימין ובזמנה"ז בטלו ל"י, ורשב"ג סבר דגם רע"ק דריש מכימין, וע"כ מצי סבר גם הוא בזמנה"ז בטלו ל"י: ומעתה מיושבים דברי הר"ף שהביא מאמר דר' יוחנן זו דברי רע"ק סתימתאה דדריש זמן זמנא זמניהם, וע"כ ס"ל דאי אפשר לבטל בזמנה"ז, אבל חכמים לא דרשו אלא מכימין, וע"כ בזמנה"ז בטלו ל"י, וכי"ז לשיטת הר"ף שפרש הואיל ומסתכלים בה כנ"ל, והי' קשה שאין ב"ד יכול לבטל כו' והוצרך לפרש שזהו רק לפי דרשא דכימין אבל רש"י לשיטתי' דמפרש כי משום לתא דחמץ בפסח אתי עלה, וא"כ אפי' למאן דדריש ל"י זמן זמנא זמניהם נמי יכולין לבטל, וא"כ אין לגרוס דרע"ק דדריש זמן זמנא זמניהם, דגם חכמים דרשו ל"י:

דעת בה"ג דנשים אינן יכולות להוציא אנשים דהן אינן מצוות אלא בשמיעו ולא בקריאה, ונראה ליתן טעם לזה, דלכאורז אינו מוכן, דמאחר שאף הן היו באותו הנג למה לא יתחייבו גם בקריאה כמו אנשים אך י"ל דהנה נס פורים הי' בכפליים, הינן הצלת ישראל הא חדא, ולא עוד אלא שנהפוך הוא שישלטו היהודים המה בשונאיהם, וכי אחד הוא נס בפ"ע, למשל אם הי' אחשורוש מבטל את האגרות הראשונות שלא יפו משערות ראש היהודים ארצה, הי' נס גמור ממות לחיים, וכן נמי אם לא היתה מקודו גזירה על היהודים כלל, אלא מעיקרא הי' נותן רשות ליהודים להרוג את העמלקי והרגו בהם, כאיפן זה שאיש לא עמד בפניה הי' ג"כ נס גמור, וזה הי' מתבקש בע הזאת, כי ידוע שמקודם בנין הבית צרי למחית עמלק, קודם המשכן היתה מלחמ יהושע, וקודם בנין בית ראשון היתה מלחמ שאול ואח"כ מלחמת דוד (מל"א י"א) ע הכרית כל זכר באדום שבש"ס ב"ב (כ')